

Ieromonah
SAVATIE BAȘTOVOI

Pietrele vorbesc

Mic tratat despre predică

ATHIM A.

Redactor: Elena Marinescu

Coperta: Ierom. Savatie Baștovoi

© Ierom. Savatie Baștovoi

© Editura Cathisma, pentru prezenta ediție, București, 2014

cathismamail.ru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

SAVATIE BAȘTOVOI, ieromonah

Pietrele vorbesc: mic tratat despre predică /

Ieromonah Savatie Baștovoi.

— Ed. a 4-a rev.

— București: Cathisma, 2014

ISBN 978 – 606 – 8272 – 13 – 9

251

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.

str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București tel. /fax 211.32.60;
tel. 212.29.27

E-mail: officeluminatipo.com www.luminatipo.com

Dacă ei vor tăcea, pietrele vor striga... De la o vreme mă gândesc tot mai mult la aceste cuvinte ale Mântuitorului, întrebându-mă cine sunt ei și cine pietrele?

Un lucru deocamdată mi-a devenit clar: ei au tăcut. De unde știu? Pentru că nu se mai aude nimic. Toți tac. Și dacă ei, cei curați și cei drepți, ca și copiii din Betania, ca și ucenicii lui Hristos, au tăcut, oare înseamnă că a venit timpul să vorbească pietrele?

O, Dumnezeu! meu, binecuvântează să fiu și eu o piatră care vorbește spre slava Ta!

Ieromonah

Savatie Baștovoi

Biserica față în față cu propria imagine

De ceva vreme urmăresc cu atenție și mare interes gesturile reformatoare pe care instituția Bisericii le face în materie de imagine. Întreaga schemă administrativă a Bisericii începe să capete aspectul

unei corporații dornice să se lanseze pe o piață nouă. Pe coridoarele patriarhiilor, mitropoliilor, arhiepiscopiiilor și micilor episcopii se schimbă inscripțiile de pe uși, apar birouri de presă, purtători de cuvânt, consilieri de imagine etc. Ca într-o competiție tovărășească, fiecare arhipăstor se simte dator să lanseze un post de radio, să pună pe roate o gazetă, să găzduiască vreun simpozion, fie el de oricare.

Vorba unui celebru obsedat de propria imagine: „Să se vorbească de Salvador Dalí, chiar dacă se vorbește de bine!” 1

1 Salvador Dalí, Jurnalul unui geniu, Ed. Humanitas, București, 2007.

1 Este vorba de un ordin intern al Arhiepiscopiei Bucureștilor – asupra căruia vom reveni aprobat de Sfântul Sinod al BOR cu nr. 7667, din

12.08.2005.

2 Există ordine scrise în acest sens, dintre care pe unul îl vom discuta la sfârșitul cărții de față.

Numai că toate aceste eforturi dau rezultatele cele mai contradictorii, căci căptușeala roșie se ivește uneori de sub șepcile imaculate ale noilor funcționari ecleziastici. Așa se face că, în această goană declarată după transparență, aparatele de fax ale Patriarhiei, de parcă ar fi stricate, continuă să scoată comunicate de presă și ordine interne discutabile, cum ar fi cel prin care tuturor preoților, călugărilor și teologilor li se interzice apariția în presă.1

În acest context al strădaniilor disperate ale aparatului bisericesc de a se alinia modelor lumii acesteia2 am și eu să spun câteva vorbe, nu ca preot și călugăr, titluri de care nu sunt vrednic, ci ca un om preocupat, mai mult sau mai puțin, de efectele cuvântului și ale imaginii (în sens estetic, nu neapărat sociologic) asupra maselor. Adică voi vorbi despre misiunea Ortodoxiei nu ca un predicator, pentru că nu poți propovădui altora tu însuți fiind netrebnic1, ci ca un pasionat de fenomenul prediciei ortodoxe – în sensul de demers, misiune –, așa cum ni s-a înfățișat ea în diferite epoci, prin exponenții săi cei mai de seamă, adică Prorocii, Apostolii și Sfinții Părinți.

Deoarece mă interesează să discut chestiuni de principiu, nu să compun un îndreptar în slujba predicatorilor, mă voi referi mai mult la tipurile de atitudine pe care le-au avut predicatorii de succes ai creștinătății.

Propunându-mi o tratare fenomenologică a temei, am fost nevoit să comit și unele generalizări, care, firește, contrazic cazurile separate prezente într-o epocă sau alta. Uneori a trebuit să exprim partea acuzatorului, preluând termenii și argumentele dușmanilor creștinătății, ceea ce sper să nu dea nimănui prilejul de a mă judeca greșit.

În plus, aș vrea să mă fac înțeles și de către laicul care nu este preocupat neapărat de predică, dar care, din porniri politice sau culturale, dorește să înțeleagă, mai pe limba sa, fenomenul creștin, în special Ortodoxia.

1 Epistola întâia către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel 9, 27.

Cu alte cuvinte, aș putea spune că voi vorbi despre „*image*” în cazul Bisericii, nu pornind de la schimbarea scaunelor și a perdelelor în cabinete, ci de la esență, așa cum a fost înțeleasă ea de către sfinți.

Imaginea preotului mândru și prost acă în Biserica Apostolică persoana predicatorului era distinctă de cea a preotului, nu putem spune același lucru azi. Din pricini pe care le vom discuta în continuare, predica în Biserică a fost supusă unui control sever, așa încât dreptul de a vorbi în adunări a fost atribuit exclusiv clericilor, adică persoanelor aflate în directă dependență canonică de episcop și deci de aparatul statului.

Prin această măsură de protecție s-a încercat, chipurile, evitarea declanșărilor unor grupuri eretice, scăpate de sub autoritatea episcopală. Lucru care, desigur, nu s-a întâmplat, căci de-a lungul istoriei constatăm că marii ereziarhi au fost, mai întotdeauna, preoți, după cum, pe de altă parte, vedem mari propovăduitori și teologi, de talia Sfinților Maxim Mărturisitorul sau Nicolae Cabasila¹, care nu făceau parte din cler.²

În schimb Biserica s-a ales de pe urma identificării preotului cu predicatorul cu o altă mare problemă, aceea care a făcut de-a lungul vremii nu mai puțin rău decât toate grupările eretice luate la un loc: imaginea preotului prost și mândru.

Lăsând cu totul la o parte învățătura Apostolului Pavel, care insistă asupra faptului că vocația de învățător și predicator în Biserică este un dar al Duhului Sfânt și nu o condiție care reiese din ac

1 Sfântul Nicolae Cabasila (secolul al XIV-lea)

este autorul celebrei și celei mai autoritare tâlcuiri a Liturghiei

Ortodoxe, dar și al unei extraordinare meditații asupra lucrării Sfințelor Taine în fiecare credincios reflectată în „Viața în Hristos”. Paradoxul este că el a vorbit de lucruri la care, ca mirean, n-a avut acces.

2 Până în secolul al XI-lea, când, prin Canonul patriarhului Nicolae al Constantinopolului, monahilor li s-a permis intrarea în Sfântul Altar, aceștia nu erau percepuți ca și clerici. Deși intrarea în altar a monahilor s-a făcut doar sub pretextul „aprinderii sfeșnicelor și lumânărilor” (Canonul 1 Nicolae), în mod eronat mulți îi percep pe monahi ca făcând parte din cler, ceea ce nu este așa.

tul hirotonirii¹, oficialii Bisericii au ajuns, încetul cu încetul, să insuflă în poporul credincios o mentalitate vetero-testamentară asupra ierarhiei: „Tot ce spune preotul, spune bine, pentru că e preot”.

Oricine contrazice preotul sau îi pune întrebări este văzut ca un răzvrătit sau puțin credincios. Încurajat de această stare de lucruri, preotul ajunge să-și acopere neștiința prin condamnarea iresponsabilă a întrebărilor incomode, dar și a persoanelor care le adresează.

Toate argumentele îndreptate împotriva inconsistenței credinței creștine, începând de la iluminiști și până la ateștii „științifici” sovietici, planează în jurul prostiei preoților, exprimată prin gesturi

1 „Și pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică:

Întâi apostoli, al doilea proroci, al treilea învățători; apoi pe cei ce au darul de a face minuni; apoi darurile vindecărilor, ajutorările, cârmuirile, felurile limbilor” (Epistola I către Corinteni, 12, 28).

Din această categorisire a darurilor făcută de Apostolul Pavel vedem că darul de a învăța/propovădui este în fața celui al cârmuirii administrative, care revine episcopului și preotului. Este fericit cazul când darul cârmuirii coexistă cu cel al învățăturii, dar, din cele zise de Apostol, este evident că cele două daruri nu se suprapun în mod obligatoriu, așa cum se străduiesc unii să creadă.

particulare sau prin decrete, bule papale, gramote ocazionale.

Este adevărat că întotdeauna se vor putea găsi noi provocări prin care cineva ar putea să pună un preot în încurcătură, dar, cu toate acestea, nimeni și nimic nu dă preotului dreptul de a fi ignorant și necioplît.

În Tratatul despre preoție, în care chestiunii predicii i se acordă

un loc primordial, Sfântul Ioan Gură de Aur (t 404) insistă și asupra acestui pericol, pe care l-am discutat până acum:

...preotul riscă să-și capete faima de mândru sau de prost, dacă, întemeiat pe autoritatea slujbei sale, închide gura celor care caută răspuns la aceste întrebări fără de răspuns.¹

Gură de Aur, care pentru toată Ortodoxia este expresia ideală a predicatorului creștin, contrazice vehement imaginea preotului împământenită pe meleagurile noastre. Având educația cea mai de seamă pentru vremea sa, cu studii în drept și retorică², aristocrat prin naștere

1 Sf. Ioan Gură de Aur, Tratatul despre preoție.

Ed. Sophia, București, 2004, p. 138.

2 A fost elev al celebrului filosof Libanius

(314 – 394). Se spune că Libanius, fiind întrebat pe și investit cu cea mai mare treaptă ierarhică – era patriarh al Constantinopolului marele Ioan critică aspru orice pornire spre mândrie a clericilor. Preotul nu doar că nu trebuie să primească omagii, ci este dator să fie politicos cu toată lumea, salutând întotdeauna primul. Din scrisorile către Olimpiada, vedem că patriarhul i se adresează cu formula „Doamna mea”, cerând – ce „blasfemie”! – să fie binecuvântat de o femeie.¹

„Eticheta” pe care o impune sfântul patriarh preotului ține atât de bunele maniere reieșite dintr-o blândețe și cumințenie evanghelică, cât și de o cultură adecvată societății și vremii în care trăiește. Preotul este dator să poată discuta atât cu ereticii, cât și cu oamenii de vază ai timpului său, fie că sunt artiști, savanți sau politicieni.

Comparându-l pe preot cu un conducător de oaste, iar mulțimea polemicilor iscate în jurul și în sânul Bisericii cu un câmp de luptă, Sfântul Ioan face următorul portret al preotului: cine ar fi dorit să-l lase continuator al școlii sale, ar fi răspuns: „Pe Ioan, dacă nu l-ar fi furat creștinii”.

1 Vezi Ioan Gură de Aur, Scrisori din exil către

Olimpiada și cei rămași credincioși, Ed. Deisis, Sibiu, 2003.

Același om trebuie să fie și arcaș, și aruncător cu praștia, și căpetenie, și ostaș, și general, și pedestraș, și cavalerist;

să știe să lupte și pe mare, și pe metereze.¹

Cu toate acestea, nu trebuie să rămânem cu impresia că Sfântul

Ioan a ținut să impună preoților o educație axată pe dialectică și retorică în sensul promovat de unele abații romano-catolice medievale, care, pentru a da un plus de autoritate predicii creștine, recurg la operele filosofilor și poeților antici păgâni.² Critic înverșunat al slavei deșarte, Gură de Aur nu încurajează nici paradele gratuite de erudiție, dar nici trândăvia întemeiată pe înțelegerea greșită a unor pasaje biblice. Celor care se pare că încercau să se apere prin cuvintele Apostolului Pavel, cel ce s-a numit pe sine „neiscusit în cuvânt, dar nu în știință”,³ sfântul patriarh le răspunde:

Dacă aş cere de la preot să aibă dulceața cuvântărilor lui Isocrate, majestatea

1 Sf. Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, ed. cit., p. 132.

2 Vezi această temă dezvoltată în Anul 1.000, de Georges Duby, Ed. Polirom, 1996.

Epistola a doua către Corinteni 11, 6.

lui Demostene, gravitatea lui Tucidide, înălțimea lui Platon, da, atunci ar trebui să mi se pună înainte această mărturie a lui Pavel. Dar așa nu cer de la preot niciuna din aceste însușiri. Nu cer nici podoaba căutată a cuvântărilor oratorilor păgâni și nici nu mă interesează cum îi sunt fraza și stilul. Să fie preotul sărac în cuvinte! Să-și aranjeze simplu și fără meșteșugire fraza! Numai să nu fie neiscusit în știință, să nu fie neiscusit în precizia dogmelor; nici să răpească fericitului Pavel cea mai mare din bunătățile lui, capul laudelor lui, știința, ca să-și acopere propria trândăvie! ³

1 Sf. Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, ed. cit., pp. 141 – 142.

Imaginea preotului sfânt, dar neînvătat

Ignoranța în anumite domenii, chiar și în materie de credință, este foarte ușor scuzată în cazul preoților cu viață sfântă. Nu putem trece cu vederea această categorie de preoți, de altfel foarte, dacă nu cea mai apreciată de credincioși.

Nu vorbim aici de preoții care mimează sfințenia, ci de cei neprihăniți într-adevăr, dar care, fie din motive naturale, fie din ignoranță, nu stăpânesc niciun fel de știință.

Tradiția Ortodoxă, așa cum o regăsim în Paterice și în scrierile Sfinților Părinți, niciodată nu a pus sfințenia vieții drept condiție suficientă pentru o dreaptă gândire. Există sfinți care, din cauza

simplității minții lor, au căzut în erezie, revenind ulterior la dreapta credință, cum este, de exemplu, Cuviosul Gherasim al Iordanului.

De aceea și Apostolul Pavel a zis: „Nu toți apostoli, nu toți învățători!” 1

Celebru este cazul starețului sfânt care slujea cu îngerii, dar care rostea Crezul eretic. Un alt bătrân sfânt, pomenit în Pateric, era atât de iubit de Dumnezeu, încât orice cerea în rugăciune primea.

Acesta, în simplitatea sa, credea despre Hristos că este unul din patriarhi, ca Avraam, Isaac și Iacov, dar a fost readus la realitate de frați, care, prefăcându-se că nu știu nimic, l-au rugat să ceară de la Dumnezeu să-i descopere dacă Hristos era patriarh sau Dumnezeu.

În sfârșit, astfel de pilde abundă în literatura patristică și cineva ar putea aduna o antologie întreagă spre luminarea celor care nesocotesc autoritatea Scripturii și a dogmelor și se întăresc pe autoritatea unui singur om, fie el și sfânt.

Mai toate credințele populare și superstițiile ridicole regăsite în popor provin de la preoții cuvioși, dar săraci cu mintea. De prea multe ori ne ciocnim de faptul că un credincios își apără o părere

1 Epistola întâia către Corinteni 12, 29.

greșită prin sfințenia celui de la care a primit-o. Așadar nu prin recurgerea la Scriptură sau la dogmele Sfinților Părinți, ci la simpla persoană a unui preot ori călugăr pe care îl crede sfânt și, de aceea, infailibil.

De exemplu, am cunoscut un preot cu viață sfântă care interzicea mâncarea de carne de iepure pe motivul că iepurele se împerechează cu motanii și tot el interzicea să dai ceva din casă în ziua de luni, că sărăcești. Acest gen de restricții sunt păzite cu atâta credință, încât un creștin ar putea să lase pe cineva să-i moară sub ușă, numai să nu dea luna nimic din casă.

Dar dacă superstițiile de acest fel nu pot să păgubească desăvârșit pe cei care le urmează, nu putem spune același lucru despre părerile greșite pe care preoții naivi, dar sfinți le răspândesc în legătură cu aspectele de căpătâi ale vieții creștine. Nu vreau să înșirui aici numeroasele devieri de percepție ale lucrării Sfintelor Taine ale Bisericii, susținute de anumite cercuri ecleziale întemeiate doar pe autoritatea unor astfel de preoți. Țin doar să consemnez că modelul preotului sfânt, dar neînvățat aduce și el destule prejudicii Bisericii,

mai ales prin formarea și întărirea convingerilor greșite și chiar eretice în sânul credincioșilor.

Îndemnul patristic în acest caz este să verificăm tot ce auzim, indiferent dacă ceea ce auzim este pus pe seama unui sfânt.

Negreșit, o viață îmbunătățită poate să ne ajute mult la săvârșirea poruncilor lui Dumnezeu, dar n-aș putea susține că ea săvârșește totul. Ce tărie va putea să-i dea cuiva viața sa îmbunătățită, când începe lupta pentru credință și când toți luptă cu argumente din aceleași Scripturi? La ce-i va folosi mulțimea de sudori, când după acele osteneli cade, din pricina grozavei lui neștiințe, în erezie și se desparte de trupul Bisericii? [...] Cât prăpăd și cât foc se adună pe capul acelui dascăl pentru fiecare suflet pierdut nu-i nevoie s-o afli de la mine, că tu însuși știi destul de bine acestea.¹

1 Sf. Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, ed. cit., pp. 147, 148.

Imaginea credincioșilor ca turmă impersonală e la o vreme observăm că nu este destul să spunem „Biserică”, ci trebuie să precizăm la care față, parte a ei, ne referim. Îndeobște, Biserica este receptată ca având două nivele: cel al ierarhilor, clerul, înveșmântat în odăjdii luminoase și purtând coroane pe cap, care reprezintă latura cerească; și cel al credincioșilor, îmbrobodiți și umili, care reprezintă partea pământească.

Dacă etajul ierarhic al Bisericii există „de la sine”, mulțimea credincioșilor există doar în măsura în care este recunoscută de ierarhie. Ierarhia este cea care acreditează, iartă sau aruncă anateme. S-ar părea că Dumnezeu este un bun al clerului, de care acesta dispune după propria socoteală. Poporul are parte de Dumnezeu doar în limitele stabilite de preot, astfel încât preotul devine nu doar administrator al Sfintelor Taine, ci și al mântuirii.

Această viziune făurită de Evul Mediu catolic asupra relației preot-credincios, deși nu se regăsește în Creștinismul apostolic și nici în cel bizantin, a devenit reprezentativă și pentru Ortodoxia actuală. Polemica dintre Catolicism și Protestantism s-a purtat în special în jurul autorității/infaibilității papei/preotului, ducând, cum este și firesc în cazul unei polemici, la exagerări în ambele părți.

Așa s-a făcut că Protestantismul a exclus cu desăvârșire rolul preotului din ecuația mântuirii, iar Catolicismul, vrând să combată

această părere greșită, căci este greșită, au exagerat rolul preotului până acolo, încât nici Dumnezeu nu poate să ierte și să mântuiască, dacă nu iartă preotul.

Probabil va mai fi nevoie încă de multe anateme abrogate, ca în cazul Sfântului Antim Ivireanul – care a stat sub anatemă mai bine de 250 de ani, ca mai apoi să fie declarat sfânt¹ –, pentru a readuce în dis

1 Sfântul sfințit mucenic Antim Ivireanul, mitropolitul Ungro-Vlahiei (1650 – 1716). Pentru poziția sa antiotomană, la cererea lui Nicolae Macuție rolul și limitele ierarhiei ecleziastice în hotărârea destinului omenești pe acest pământ și în lumea cealaltă.

Din nefericire, imaginea biblică prin care poporul lui Dumnezeu este asemănat cu o turmă de oi a fost eronat exploatată, spre dauna Bisericii. Cuminenția și unirea oilor (oile sunt singurele animale care nu se dispersează atunci când pasc) au fost înțelese doar ca supunere irațională, iar blândețea păstorului a fost înlocuită cu autoritatea bătei.

Sigur că la formarea acestei mentalități au contribuit, întâi de toate, marii și micii suverani, pe care pătura clericală i-a slujit adesea cu o slugărnice jalnică.

Prin speculații sterile, care făceau din țară un uns al lui Dumnezeu – neglijând cu totul faptul că instituirea regilor în poporul lui Israel s-a făcut spre mângâierea lui Dumnezeu¹ –, băta țaristă, de data vrecordat, a fost caterisit, scos din scaunul episcopal și exilat de către patriarhul ecumenic. Pe cale a fost măcelărit de soldați, aruncându-i-se trupul în râul Lungia, lângă Adrianopol.

1 Iată replica lui Dumnezeu către Samuil, după ce poporul i-a cerut să le dea un rege: „Și a zis Domnul către Samuil: Ascultă glasul poporului în toate câte îți grăiește; căci nu pe tine te-au lepădat, ci M-au lepădat pe Mine, ca să nu mai domnesc Eu peste ei” (I Regi 8, 7).

aceasta „unsă”, a înlocuit toiagul păstorului evanghelic. Cum să mai dai cezarului ce e al cezarului și lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu, de vreme ce cezarul a devenit reprezentantul prin excelență al lui Dumnezeu pe pământ?

Așadar separarea clerului de adunarea credincioșilor s-a făcut după modelul curții imperiale, în care împăratul, înconjurat de aristocrație, nu poate avea amestec cu vulgular.

Nu așa este înțeleasă Biserica de către Sfinții Apostoli. Preoția, și când spun asta am în vedere toate treptele ierarhice, este doar una din

slujiri, slujire care nu poate fi împlinită decât în comuniune. Preotul nu conduce adunarea în sens despotic, ci o slujește, încât marele între apostoli, Pavel, este nevoit să-și îndreptățească de multe ori acțiunile în fața credincioșilor, așa cum reiese din epistolele sale.¹ Iar Apostolul Petru face în acest sens afirmațiile cele mai directe:

Pe preoții cei dintre voi îi rog, ca unul ce sunt împreună-preot și martor al patimilor lui Hristos și părtaș al slavei celei ce va să se descopere: Păstoriți turma lui

1 Vezi, de pildă, Epistola întâia către Corinteni, Capitolul 9.

Dumnezeu, dată în paza voastră, cercetând-o nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru câștig unt, ci din dragoste; iar când. Se va arăta Mai-marele păstorilor, veți lua cununa cea neveștejită a slavei.¹

La rândul său, fiecare membru al comunității trebuie să contribuie la desăvârșirea obștii creștine prin darurile pe care le are de la Dumnezeu:

După darul pe care l-a primit fiecare, sluiți unii altora, ca niște buni iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu.²

Nimeni nu este de lepădat, susține

Apostolul Pavel, căci, așa cum trupul este alcătuit din mâini, picioare, ochi, urechi, și niciunul dintre mădulare nu poate fi omis fără a dăuna întregului corp, tot așa și fiecare membru al obștii creștine slujește întregul trup mistic al Bisericii prin ceea ce este el.³ Prin urmare adunarea credincioșilor nu doar că participa la viața Bisericii, ci era însăși Biserica.

11 Petru 5, 1 – 4.

21 Petru 4, 10.

3 Vezi întregul Capitol 12 din I Corinteni.

După același model apostolic au viețuit, ceva mai târziu, începând cu secolul al IV-lea, obștile monahale, care numai în Egipt depășeau numărul zecilor de mii de călugări. Majoritatea dintre ele nu avea preot, deoarece pe atunci călugăria și preoția erau considerate incompatibile, iar acolo unde exista un preot, acesta nu era neapărat și conducătorul obștii, ci doar un slujitor al ei¹. Această practică se mai păstrează doar în schiturile athonite, unde egumenul unei obști, deși are și preoți în supunere, totuși poate să nu fie el însuși preot. Prin urmare se poate viețui evanghelic în sânul Ortodoxiei depășind

complexul ierarhic, evitând totodată și căderea Protestantismului de a destitui preoția în principiu.

Turma lui Hristos este o turmă „cuvântătoare”, după cum i se spune în rugăciunile Bisericii, și nimeni, cu atât mai mult păstori, nu trebuie să nesocotească sau să înăbușe graiurile acestei turme sfinte prin chemarea ei.

Desigur, ar fi nedrept să facem din Biserică o arenă de scandalagii care își hără

1 Cazul Sfântului Teodor cel Sfințit, aflat în supunerea Cuviosului Pahomie cel Mare, deși

Pahomie nu era preot.

țuiesc mai-marii ori de câte ori li se pare că aceștia greșesc cu ceva. Canoanele Bisericii prevăd atât posibilitatea judecării unui episcop la sesizarea mirenilor¹, atunci când acuzele sunt întemeiate și dovedite, cât și pedepsirea pârâtorilor, atunci când învinuirile aduse unui ierarh nu sunt dovedite sau sunt făcute cu scopul de a-l calomnia². Prin urmare Biserica îngrădește excesele ambelor părți, atât ale ierarhiei, cât și ale credincioșilor de rând. Pentru acest echilibru și pentru reciprocitate pledăm și noi.

Atâta vreme cât iraționalitatea colectivă va fi lăudată de oficialii eclesiastici

1 „Dacă vreun episcop va fi acuzat pentru ceva de către oameni vrednici de credință, trebuie să se cheme [de către sinodul] de episcopi și, dacă se va înfățișa și va mărturisi sau se va dovedi [vinovat], să se hotărască pedeapsa”.

(Canonul 74 Apostolic).

2 Există o serie întreagă de canoane care nuanțează condițiile în care o pâră asupra episcopului poate fi acceptată. Nu pot depune mărturie o singură persoană, ereticii (Canonul 75

Apostolic) sau persoanele care au fost dovedite de purtare îndoielnică sau de minciună în judecăți anterioare (Canonul 87, 137 și 139 Cartagina). Pedepsele pentru calomnie împotriva episcopului încep de la oprirea temporară de la împărtășanie și afurisire, la mireni, până la caterisire și excomunicare, în cazul preoților.

și ridicată la rang de virtute, dacă nu cumva de virtute absolută, nu se va putea vorbi de o redresare a „imaginii” Bisericii. Atâta vreme cât lașitatea și fățărnicia vor persista în adunarea credincioșilor sub

pretextul „ascultării”, nu se va putea vorbi despre Ortodoxie decât cu sfiială și rușinea specifice.

Reformele „imagologice” trebuie întreprinse mai întâi în interior, ca atât ierarhia, cât și adunarea credincioșilor să-și recapete poziția evanghelică autentică. Cineva trebuie să sfărâme aceste năluciri făurite de istorie, în care nu se mai regăsește duhul Creștinismului adevărat. Oare trebuie să moară încă o dată Hristos pentru a sfâșia catapeteasma ce desparte ierarhia de adunarea credincioșilor?

Îmi vine acum în minte entuziasmul pe care l-a trăit un predicator american atunci când a văzut în România, pentru prima dată, un cioban sprijinit în băț în mijlocul oilor. Abia atunci a avut revelația parabolei Bunului Păstor, pe care nu o înțelesese niciodată, din cauză că la ei „păstorii” mână oile cu elicopterul.¹

1 Întâmplare mărturisită într-o discuție particulară de un preot catolic din Spania.

Liberul arbitrutodoxia, așa cum se înfățișează ea epocii moderne, pare să nu lase niciun loc de acțiune liberului arbitru, pe care orice om îl are din fire.

Această impresie nu poate fi contrazisă nici de sistemul cazarmă al seminariilor teologice, nici de relația milițianistă superior-inferior, instaurată la nivelul clerului, unde frica de a fi exclus din tagmă paralizează orice inițiativă sau opinie personală.

Totuși, dacă este să urmărim felul în care Hristos. Se impune în fața poporului, vom vedea că lucrurile stau cu totul altfel. De prea multe ori auzim din gura Stăpânului a toate invitații în loc de porunci: „Cel ce voiește să-mi urmeze Mie, să-și ia crucea sa și să vină după Mine”; sau „de voiești să fii desăvârșit, vinde tot ce ai și urmează-Mi Mie”. La fel și Fericirile rostite pe munte nu sunt niște porunci, ci niște aspirații puse înaintea ascultătorilor. Îndeobște toată predica lui Hristos stă sub semnul lui: „Cine are urechi de auzit să audă!”

Relația dintre Hristos și ucenici era una de familiaritate, și nu de autoritate.

De prea multe ori îi vedem pe ucenici cerându-l învățătorului explicații pentru o pildă rostită sau pentru o nereușită a lor: „dar noi de ce nu am putut să-l scoatem?” – întreabă ucenicii atunci când nu reușesc să izgonească demonul din tânărul mut. Sau arată o îndrăzneală copilărească: „Învățătorule, poruncește să vin la Tine pe

apă!" – exclamă Petru când îl vede pe Hristos mergând pe valuri.

Ca să nu mai spunem că, pentru a lăsa loc de acțiune liberului arbitru al fiecăruia, Hristos nu. Se înfățișează doar făcând minuni, ei. Se arată pe Sine și umil, spălând picioarele ucenicului, sau chiar bătut, scuipat și în cele din urmă ucis.

Apostolii arată același respect față de liberul arbitru al fiecăruia: „Toate-mi sunt îngăduite – spune Apostolul Pavel –, dar nu toate de folos” 1. Sau: „Trăiți ca

1 Epistola întâia către Corinteni 6, 12.

oamenii liberi – îndeamnă Apostolul Petru dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății” 1.

Așadar, aceasta nu este interpretarea unui modern asupra Evangheliei, ci viziunea tradițională a Ortodoxiei, exprimată de dascălii ei cei mai de seamă.

Încurajarea liberului arbitru în rândul credincioșilor nu era un lucru de scandal nici mai târziu, în epoca de aur a Ortodoxiei. În Cuvântul către tineri, Sfântul Vasile cel Mare (330 – 379), arhiepiscop al Cezareei Capadociei, autor al unei Liturghii slujite până azi, dar și al unui șir de Canoane disciplinare, deci personalitate cu autoritate apostolică în Biserica Ortodoxă, face afirmații care pun în încurcătură pe cei obișnuiți să stăpânească peste o turmă docilă și impersonală. Ca să nu mai spunem că sfântul își începe alocuțiunea cu versurile unui poet păgân, Hesiod:

Cel mai bun om este omul care prin el însuși știe ce trebuie să facă; Bun este și acela care urmează celor spuse de alții;

1 I Petru 2, 16.

Dar cel care nu-i în stare nici de una, nici de alta, în toate-i nefolositor.¹

Și mai categoric este Sfântul Ioan Gură de Aur, când afirmă:

Un scriitor mare trebuie să fie el însuși criticul operelor sale; el însuși, cu ajutorul minții care le-a creat, să judece de ce sunt bune sau rele; să nu țină niciodată seama de părerea greșită și incompetentă a altora.²

Cuvântul către tineri al Sfântului Vasile, asupra căruia voi insista, este un remarcabil tratat de pedagogie, dar și de literatură comparată în același timp. Tinerii cărora li se adresează nu sunt altcineva decât ucenici la școlile păgâne de literatură și filosofie. Prin

urmare, ierarhul își acomodează discursul, preferând, în locul rolului de episcop, pe cel al unui dascăl de literatură elenă. Toate citatele pe care le aduce în susținerea sa nu sunt

1 Hesiod, *Lucrări și zile*, 293 – 297, citat de Sfântul Vasile în *Cuvânt către tineri*, apărut în volumul *Sfântul Vasile cel Mare, Omilii și cuvântări*.

Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, pp. 355 – 356.

2 Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, ed. cât., p. 158.

din Scriptură, ci din poezii păgâni, arătând o cunoaștere impresionantă a întregii literaturi păgâne de până la el:

Dar pentru că nu-i cu putință, din pricina vârstei voastre, să înțelegeți adâncimea cuvintelor Sfintei Scripturi, deocamdată să ne exercităm mai dinainte ochii sufletului, ca în umbră și în oglindă, cu alte învățături, care nu se deosebesc cu totul de ale noastre. [...] trebuie să stăm de vorbă cu poezii, cu scriitorii, cu oratorii și cu toți oamenii de la care am putea avea vreun folos oarecare pentru cultivarea sufletului. După cum boiangiii pregătesc mai întâi prin oarecare operații obiectul care are să primească vopseaua, iar apoi îl colorează, purpuriu sau altfel, tot așa și noi, dacă vrem ca slava binelui să rămână tot timpul nedespărțită de noi, să ascultăm învățăturile sfinte și de taină după ce am fost inițiați mai întâi în literatura profană. După ce ne-am obișnuit să privim soarele în apă, putem să ne îndreptăm privirile și spre lumina lui.¹

Punând înainte autoritatea vârstei, dar și „participarea din destul la bucuriile și

1 Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., pp. 357 – 358.

neplăcerile vieții”, pe care le numește „dascăli în multe privințe”, Sfântul Vasile nu se ferește să dea sfaturi, oferind însă o lecție de discernământ, nu de acceptare oarbă a unor adevăruri. Poezii laudați la începutul cuvântării au totuși neajunsurile lor:

Nu vom lauda deci pe poeți nici când spun vorbe de ocară, nici când batjocoresc, nici când înfățișează pe îndrăgostiți sau pe bețivi, nici când spun că fericirea stă într-o masă bogată și în cântece nerușinate; dar cea mai puțină atenție le vom da când vorbesc de zei și, mai cu seamă, când povestesc că sunt mulți și nu se înțeleg între ei. [...]

Să lăsăm pentru actorii de pe scenă adulterele zeilor, amorurile și împreunările lor în văzul tuturor, dar mai cu seamă destrăbălările lui Zeus, corifeul și șeful tuturor zeilor, după cum spun ei, pe care e rușine să le spui chiar despre animale

Iată, așadar, atitudinea unui ierarh, denumit mai târziu de Biserică „mare dascăl al lumii”, în cazul unei probleme atât de spinoase cum este citirea cărților

1 Idem, ibidem, pp. 359 – 360.

profane de către credincioși. Sfântul Vasile nu vine cu o interdicție, ci cu o invitație la studiu, studiu pe care el însuși l-a efectuat mai înainte.

Trebuie deci și voi să citiți scrierile autorilor profani, așa cum fac albinele; acelea nici nu se duc fără nicio alegere la toate florile, nici nu încearcă să aducă tot ce găsesc în florile peste care se așază, ci iau cât le trebuie pentru lucrul lor, iar restul îl lasă cu plăcere. Noi, dacă suntem înțelepți, să luăm din cărți cât ni se potrivește nouă și cât se înrudește cu adevărul, iar restul să-l lăsăm. Și, după cum atunci când culegem flori de trandafir dăm la o parte spinii, tot așa să ne ferim și de ce este vătămător.¹

Trebuie să ne dăm seama că aceste afirmații ieșeau din gura unui ierarh creștin la jumătatea secolului al V-lea, când autoritatea filosofiei și literaturii profane încă mai făcea, în ochii multora, concurență Evangheliei. Prin urmare, riscul unei înțelegeri greșite a îndemnului de a citi cărțile poezilor în detrimentul Scripturii nu era mic.

1 Idem, ibidem, pp. 3 – 36.

Dacă Sfântul Vasile, pe lângă autoritatea culturii sale, nu ar fi fost și un mare ascet, cunoscător desăvârșit și exeget al Sfintei Scripturi, mare diplomat și, nu în ultimul rând, făcător de minuni, atitudinea sa nu ar fi putut fi una de referință pentru creștinii secularizați de astăzi, însă influența pe care a avut-o Sfântul Vasile în epocă și faptul că, până astăzi, Biserica îl cinstește în rândul „celor trei ierarhi” cei mai de seamă, ne fac să credem că atitudinea sa deschisă față de liberul arbitru al fiecăruia caracteriza epoca de aur a creștinismului, deci este proprie Ortodoxiei în expresia ei cea mai autentică.

Ascultarea

Un alt aspect care a alimentat întotdeauna verva criticilor Bisericii este ascultarea. Sub pretextul ascultării s-au comis nu puține lucruri stupide, iar altele tragice. În numele ascultării s-a tăcut atunci când era nevoie de mărturisire sau au fost uciși oameni atunci când era nevoie de diplomație, așa cum este cazul tăcerii din timpul comunismului sau al învrăjbirii îndreptate prostește împotriva ortodocșilor de rit sau de stil vechi.

Tot așa, de câte ori ierarhia, împinsă din spate de liderii politici, lansează câte o poruncă deocheată, cum ar fi măsurile de epurare a mănăstirilor din vremea lui Cuza sau a lui Hrușciiov, totul se face sub deviza „ascultării”.

Ascultăm! Ascultăm! Și iar ascultăm!

Ordinele nu se discută, ci se execută.

Mentalitatea de armată, în care ascultarea se reduce la simpla executare a unui ordin, s-a impus, din nefericire, nu doar în ochii criticilor Bisericii, ci chiar și în ai credincioșilor înșiși.

Scopul meu nu este să instig la neascultare, ci doar să refac sensul evanghelic al ascultării, așa cum nu-a lăsat Hristos.

Ascultarea creștină este posibilă doar cu condiția iubirii. Cel ce Mă iubește pe Mine – spune Hristos – ascultă cuvintele Mele)

Așadar ascultarea este o expresie și o dovadă a iubirii – ascult pentru că iubesc.

În sensul evanghelic și patristic, doar ascultarea din dragoste, liberă, este o virtute, ascultarea irațională sau din frică fiind proprie doar animalelor și robilor.

Exemplele din mediile monahale primare care se aduc în sprijinul ascultării oarbe trebuie înțelese separat de filosofia ascultării în sine. Ele privesc un nivel spiritual superior și nu este cazul să le aplicăm cu referire la situațiile „politice” concrete, în care credincioșilor li se impune tăcerea cu referire la integritatea dogmatică și morală a Bisericii.

1 Evanghelia după Ioan 14, 24.

Lepădarea totală de sine a unui călugăr precum Acachie Ascultătorul, care moare în urma bătăilor primite de la starețul său, despre care povestește Cuviosul Ioan Sinaitul în Scara sa, capătă sens numai datorită libertății depline a gestului său. Adică acest Sfânt Acachie, „fiind simplu la purtări, dar înțelept cu mintea” – atenție! –,

spune Cuviosul Ioan, și-a adus propria libertate în jertfă, după modelul lui Hristos, acelui bătrân necioplit care îl bătea zilnic. Care a fost rezultatul acestei jertfe? Bătrânul leneș și rău a fost trezit la pocăință după ce a auzit glasul lui Acachie din mormânt. Așadar dragostea hristică a lui Acachie s-a adus pe sine, prin renunțarea la propria libertate, drept jertfă mântuitoare pentru un om care, altminteri, părea iremediabil pierdut.¹

Această idee este exprimată și de Apostolul Pavel, când zice: „Deși sunt liber față de toți, m-am făcut rob tuturor, ca să dobândesc pe cei mai mulți”².

1 Vezi relatarea despre Cuviosul Acachie în Scara Sfântului Ioan Sinaitul, „Filocalia”, vol. 9, p.

127, Ed. Humanitas.

2 Epistola întâia către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel 9, 19.

Toate cazurile de ascultare totală relatate în literatura patristică se referă la răbdarea umilințelor de tot felul, nu și la supunerea față de o poziție dogmatică sau morală nedreaptă.

Ascultarea încetează acolo unde intervin nedreptatea și minciuna, căci dragostea, despre care am spus că este condiția ascultării evanghelice, se bucură doar de adevăr¹. Ascultarea nu se face doar pe linie ierarhică, ci, mai ales, pe linia adevărului și a iubirii. Oricine vestește o altă Evanghelie, fie episcop, patriarh, sinod sau chiar înger din ceruri, spune Apostolul Pavel în Epistola către Galateni, anatema să fie. Pentru noi nu există autoritate în afara Evangheliei iubirii și a jertfei lui Hristos.

Este nepotrivită și convingerea că doar Sinodul episcopilor este infailibil, putând, de aceea, să impună porunci de necontrazis, căci aceasta nu e decât o replică, puțin mai înmuiată, la infailibilitatea papală.

Nu numărul și rangul celor adunați sfințește adunarea, ci adevărul mărturisirii lor. Sinoadele Ecumenice au fost nu

¹ Idem, ibidem, 36.

mite sfinte pentru că au fost conforme adevărului. Au existat însă și sinoade de episcopi cu totul păcătoase, cum a fost, de exemplu, sinodul denumit ulterior „tâlăhăresc”, la care a fost condamnat Sfântul Ioan Gură de Aur. Orice credincios trebuie să știe acest lucru, pentru a nu cădea în capcana „ascultărilor” și „binecuvântărilor” mincinoase.

Așa se explică paradoxul că mari învățători ai smereniei și ai ascultării, precum Ioan Gură de Aur sau Maxim Mărturisitorul, au fost de neînduplecat atunci când li s-au cerut lucruri nedrepte de către suveranii lumii acesteia, dar și de către adunarea episcopilor vânduți; în cazul lui Ioan, să renunțe la apărarea săracilor și la mustrarea fățișă a lăcomiei și înfumurării împărătesei¹, iar în cazul lui

1 Este vorba de tânăra Eudoxia, împărăteasa

Constantinopolului, pe care patriarhul Ioan o înfruntă, refuzându-i intrarea în biserică, pe motivul că împărăteasa, declarându-se creștină, suferea de cultul propriei persoane, impunând obiceiurile împăraților păgâni. Aceasta, aliindu-se cu adunarea episcopilor nemulțumiți de reformele apostolice întreprinse de marele Ioan, convoacă un sinod în 403, rămas în istorie sub numele de „sinodul tâlhăresc”, prin care Sfântul

Maxim, renunțarea la a mai condamna în public mărturisirea de credință greșită a împăratului și a patriarhului Constantinopolului din timpul său.¹ Atât marele Ioan, cât și marele Maxim au murit departe de țară, condamnați de Biserică, pentru ca mai apoi să li se ducă în toată lumea slava de stâlpi și dascăli ai Bisericii.

De fapt, fenomenul martirajului în Imperiul Bizantin, declarat ortodox, trebuie să spulbere desăvârșit mitul ascultării oarbe pe linie ierarhică a creștinilor. Sfinți mărturisitori precum Atanasie cel Mare (secolul al IV-lea), patriarhul Alexandriei, depus de cinci ori de pe scaunul patriarhal, Ioan Gură de Aur (secolele al IV-lea – al V-lea), depus de pe scaunul Constantinopolului, monahul Maxim Mărturisitorul (secolul al VII-lea), ucis prin epuizare după ce i se taie mâna dreaptă și limba, monahul Ioan Damas-Ioan este depus din treaptă și trimis într-un exil, la capătul căruia a și murit.

1 Este vorba de patriarhul Constantinopolului Pavel al II-lea și împăratul Constans, care în 647 formulează un decret imperial prin care, sub amenințarea cu pedepse grave, se interzice discutarea despre cele două firi și voințe (omenească și dumnezeiască) ale lui Iisus Hristos.

chin (secolul al VIII-lea), anatemizat de trei ori, monahul Teodor Studitul (secolul al VIII-lea) și mulți alții, mai puțin celebri, dar care au fost prizonieri sau uciși exclusiv de împărați și episcopi „ortodocși”, sunt cei care, „ascultând de Dumnezeu mai mult decât de oameni” ¹, au

duș Biserica lui Hristos de-a lungul secolelor.

Acestora li se alătură și cei care, în perioada comunismului ateu, nu s-au speriat nici de chinurile temnițelor, nici de caterisirile ierarhilor vânduți, ci și-au păstrat intactă integritatea lăuntrică, mărturisind în numele unui popor întreg, atât în Rusia, cât și în România și aiurea.

Fiecare să se cerceteze pe sine, căci cugetul singur îi va spune unde se termină „fericita și pururea pomenita ascultare”, cum dulce o numește Ioan Scărarul, și unde începe nefericita și pururea osândita lașitate. Vorba Sfântului Maxim Mărturisitorul:

Nu este nimic mai silnic decât o conștiință care te acuză și nimic mai îndrăzneț decât o conștiință care te apără.²

1 Faptele Sfinților Apostoli 5, 29.

2 Sfântul Maxim Mărturisitorul și tovarășii săi întru Martiriu, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 129.

Tipuri de predicatori estitorii voii lui Dumnezeu, luați împreună, alcătuiesc un tablou foarte complex. Nu putem face portretul predicatorului în sine, deoarece, de-a lungul vremii, observăm că Dumnezeu

S-a descoperit lumii prin oamenii cei mai feluriți cu putință, în moduri uneori contradictorii. Așadar putem distinge mai multe tipuri de predicatori, pe care vom încerca să-i descriem în linii generale.

Prorocii

Sunt cei dintâi vestitori ai voii lui Dumnezeu printre oameni, după apusul Patriarhilor. Prorocul nu ocupa neapărat un loc special în ierarhia poporului lui Israil. Prorocii erau, de regulă, oameni de rând, ca Elisei sau Iona, dar tot proroc a fost și împăratul David. Așadar harul prorociei se revărsa asupra cui voia Dumnezeu.

Uneori, Dumnezeu își făcea cunoscută voia prin oameni întâmplători și chiar păcătoși, cum a fost, de exemplu, vrăjitorul Valaam, care, pornit să blesteme poporul lui Israel, a ajuns să-l binecuvânteze¹, sau Caiafa, care, dorind moartea lui Hristos, a prorocit cu referire la moartea mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu pentru lume².

Din mărturiile Sfintei Scripturi înțelegem că prorocul nu doar că știa voia lui Dumnezeu, ci îi era cu neputință să o tăinuiască. Atunci când Dumnezeu vorbește prin proroc, gura celui din urmă nu poate fi

închisă de către nimeni. Unii proroci, precum Isaia sau Ioan Botezăto

1 „Dar Domnul Dumnezeuul tău n-a voit să asculte pe Valaam și a prefăcut Domnul Dumnezeuul tău blestemul lui în binecuvântare pentru tine, pentru că Domnul Dumnezeuul tău te iubește” (Deuteronomul 23, 5).

2 „Iar Caiafa, unul dintre ei, care în anul acela era arhiereu, le-a zis: Voi nu știți nimic; nici nu gândiți că ne este mai de folos să moară un om pentru popor decât să piară tot neamul. Dar aceasta n-a zis-o de la sine, ci, fiind arhiereu al anului acelaia, a prorocit că Iisus avea să moară pentru neam” (Ioan 11, 49 – 51).

rul, sunt uciși pentru mărturiile lor; alții, ca Ilie, sunt prizoniți. În niciun caz însă prorocul nu poate fi redus la tăcere de către oameni.

Prorocul niciodată nu dă greș, pentru că Cel care vorbește prin el este Dumnezeu însuși.

Predica înflăcărată a prorocilor, uneori însoțită de amenințări, care nu întârzie să se împlinească, nu poate fi preluată de oamenii de rând. Patosul prorocilor este doar al prorocilor.

În secolul al XIX-lea Sfântul Ignatie Briancianinov, ascet și ierarh rus, trage un clopot de alarmă în direcția predicatorilor cu alură de proroci, scriind:

„Mulți, făcând trimitere la prorocul Ilie, mustră în dreapta și în stânga, uitând că ei nu sunt proroci și că prin această atitudine nu fac decât să-și hrănească patima mâniei și setea de răzbunare care este în ei”.

Apostolii în Noul Testament lucrurile se schimbă. Apostolii, deși nu sunt lipsiți de darul prorocirii, practică o predică mult mai variată, adaptată mentalității mediilor în care propovăduiesc. Încrâncenarea de tip prorocesc ține de vremea trecutului.

Atunci când Ioan și Iacov, indignați de refuzul samarinenilor de a-L primi pe Hristos, lansează provocarea: „Doamne, vrei să zicem să se coboare foc din cer și să-i mistuie, cum a făcut și Ilie?”, Hristos îi mustră: „Nu știți, oare, fiii cărui duh sunteți? Căci Fiul Omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mântuiască” 1.

Apostolii sunt trimiși „ca niște miei în mijlocul lupilor”. „Binecuvântați, dar nu blestemați!” – este îndemnul lui Hristos către ucenici. Apostolii făgăduiesc, dar nu amenință. Conving, e adevărat, prin minuni, fiind plini de toate darurile posibile, dar mai întâi de toate

convinc prin exemplul virtuților personale.

Trăiesc în mijlocul celor cărora le propovăduiesc și împart cu ei necazurile și bucuriile.

Predica fiecărui apostol este coerentă și conformă cu a celorlalți, indiferent în care colț al lumii s-ar afla.

Monstră viciile societății fără să facă referință la persoane, ceea ce îi situează

1 Evanghelia după Luca 9, 54 – 55.

deasupra politicii lumii acestea și îi fac cu atât mai convingători atunci când vorbesc de împărăția viitoare.

Vorbesc cum nu a mai vorbit nimeni până la ei, convingând de la farisei până la aristocrații romani și filosofi atenieni.

Mărturia lor, cu câteva excepții, a fost pecetluită cu propriul sânge, ceea ce a întărit-o în mod desăvârșit, așa încât epistolele rămase de la apostoli au fost alăturate Sfintelor Evanghelii și împreună alcătuiesc canonul desăvârșirii creștine.

Martirii

Credința creștină s-a lansat ca o credință martirică. A deveni creștin în primele secole de după Hristos însemna să-ți descoperi pieptul în fața morții.

Martirii sunt cei care L-au mărturisit pe Hristos nu atât prin cuvântări impresionante, cât prin sângele propriu, care s-a dovedit a fi cel mai puternic argument din câte au existat vreodată. Tertulian a numit sângele martirilor sămânța creștinilor, care, căzând pe pământ, făcea Creștinismul să se înmulțească.

Paradoxul prigoanei îndreptate împotriva creștinilor din primele secole a fost înmulțirea creștinilor. Bărbăția cu care martirii își înfruntau moartea convingea nu doar mulțimile care asistau la spectacol, ci, de multe ori, chiar și pe chinătorii înșiși.

Martirii puteau fi oameni de rând, soldați din armata romană, generali, copii, femei sau episcopi. Biserica a considerat întotdeauna martirajul un dar Dumnezeiesc oferit pentru pricini necunoscute.

Așa se face că Bonifatie¹, un tânăr destrăbălat, care trăia în concubinaj cu o aristocrată romană, ajunge să-L mărturisească pe Hristos cu propriul sânge, iar Antonie cel Mare, dorind să moară în Alexandria ca mucenic, a fost neobservat de prigonitori în piața orașului.

Nu oricine provoacă scandaluri în numele credinței poate fi considerat martir.

Mărturisirea publică a lui Hristos devine autentică abia atunci când se face sub pericolul pierderii unei poziții sociale sau chiar a vieții. Acolo unde nu există un pericol iminent, spune Sfântul ierarh Teofan Zăvorâtul, nu putem vorbi de mărturisire. Martir este cel care este pus

1 Prăznuirea Sfântului mucenic Bonifatie

(+ 307) se face la 19 decembrie.

să aleagă între viață fără Hristos și moartea împreună cu Hristos.

Ca și cu o porfiră și cu vizon – spune un tropar ortodox –, Biserica lui Hristos este împodobită cu sângele mucenicilor.

Dacă, în cazul altor categorii de sfinți, sfințenia are nevoie să fie dovedită, martiriul a fost considerat întotdeauna dovada supremă a sfințeniei, motiv pentru care jertfa euharistică, Liturghia, încă din primele secole și până astăzi, se săvârșește pe sfintele moaște ale martirilor lui Hristos.

Dascălii Bisericii

Nu oricine învață în Biserică poate fi numit dascăl al Bisericii. Tradiția ortodoxă revendică numele de „mari dascăli ai lumii și ierarhi” numai Sfinților Trei Ierarhi – Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigorie Teologul –, precum și patriarhilor Atanasie și Chirii ai Alexandriei. Dascăli ai lumii nu înseamnă altceva decât dascăli ai Bisericii, oriunde ar fi ea, adică ai Bisericii Universale.

Înțelegem că acești ierarhi și-au căpătat renumele de mari dascăli pentru cultura lor cuprinzătoare, dar mai ales pentru că învățăturile lor au un caracter universal, acoperind problemele fundamentale ale Bisericii, de la cele de ordin moral și administrativ până la exegeza biblică și controversele dogmatice de tot felul.

Scrierile dascălilor Bisericii depășesc aria strictă a eparhiilor lor, devenind autoritate de netăgăduit pentru creștinii de orice limbă și neam.

Exegeții și apologeții

Un loc aparte în predicarea cuvântului lui Hristos îl au cei care s-au impus nu atât prin rostirile orale, cât prin scrieri cu caracter contemplativ și filosofic. Exegezele biblice ale Sfântului Grigorie de

Nyssa par să fie scrise într-o cu totul altă epocă decât cele ale fratelui său Vasile cel Mare sau ale contemporanului Gură de Aur. Fire retrasă, cu totul nepotrivită pentru administrație, Sfântul Grigorie face abstracție totală de viața de zi cu zi în scrierile sale. Sfântul episcop pare cu totul neinteresat de problemele morale ale credincioșilor. În schimb, este atras de sferele superioare, fiind preocupat de înțeleșurile „apei celei mai presus de ceruri” din Psalmii prorocului David sau de dezlegarea metaforelor din Cântarea

Cântărilor. Scrie primul tratat de antropologie creștină, arătând o migăloasă cunoaștere a medicinei timpului său. La el găsim anticiparea subconștientului în sens freudian, discutarea dispunerii heleocentrice a universului, circuitul elementelor în natură, intuirea atmosferei, dacă ar fi să enumerăm doar câteva „găselnițe” ale științei ulterioare.

Un spirit mai prezent în epocă este Sfântul Chirii al Ierusalimului, autorul unei tâlcuiri impresionante la Evanghelia după Ioan, dar și al unor cateheze de referință.

Exegeți și apologeți i-am putea numi pe toți cei care au slujit credința creștină în special în scris, preocupați mai mult de dezlegarea locurilor controversate din Scriptură, adresându-se cu precădere intelectului.

Făcătorii de minuni

De cealaltă parte a exegeților și apologeților se află predicatorii care au convins nu prin meșteșugirea silogismelor, ci prin minuni. Cel mai celebru caz este cel al Sfântului Spiridon al Trimitunde, ierarh provenit dintre păstori, neinstruit în științele vremii, dar având cunoștința adevărului prin Duhul Sfânt care sălășluia în el. Despre acesta tradiția spune că, în timpul disputelor despre Sfânta Treime de la primul Sinod Ecumenic, neavând argumente raționale, a ridicat o cărămidă în fața oponentilor și, strângând-o în mână, îndată a ieșit din ea o flacăra, curgând în același timp și apă, ca dintr-o cârpă. Așa cum cărămida întrunește cele trei materii – lutul, apa și focul – una fiind, tot așa și cele trei Persoane ale Sfintei Treimi reprezintă o singură ființă, a zis Sfântul Spiridon, lăsând adunarea consternată.

Tot prin minuni s-a impus și Sfântul

Nicolae, atrăgând de partea credinței creștine numeroși oameni, devenind poate cel mai celebru sfânt creștin.

Monahii

Mai toate operele de căpătâi ale Ortodoxiei aparțin monahilor, fie că vorbim de scris, de pictură sau de muzică. Totuși trebuie să-i deosebim între aceștia pe episcopii marilor cetăți, monahi și ei, dar care, prin poziția și rolul lor în Biserică, depășesc limitele tradiționale ale monahismului.

Predica monahilor are un caracter restrâns, adresându-se în primul rând obștii fraților. Învățăturile marilor monahi tratează teme legate în exclusivitate de lupta cu patimile și de rugăciune. Monahii sunt scumpi la vorbă, iar învățăturile lor sunt, de multe ori, consemnate de un altul decât ei înșiși.

Monumentul cel mai reprezentativ pentru literatura monahală, în sensul pe care îl discutăm, este Patericul Egiptean, cuprinzând mărturii ale pustnicilor din secolele al IV-lea – al VI-lea. Ceea ce uimește este că într-o operă, de altfel destul de voluminoasă, care face referire la zeci de nume vestite, aproape că nu regăsim polemicile doctrinare ale epocii.

Repliclele sunt scurte, de o mare exactitate și profunzime.

Un caz special în literatura pustiei sunt Omiliile Sfântului Macarie Egipteanul, niște meditații înălțătoare despre relația omului cu Dumnezeu, operă a cărei paternitate totuși nu a fost dovedită.

Poate tocmai caracterul cumva ermetic al apoftegmelor egiptene îl împinge pe călugărul Casian, filosof de formație, ulterior diacon al Sfântului Ioan Gură de Aur, să întreprindă o călătorie în pustia Egiptului, unde vreme de zece ani va aduna învățăturile celor mai retrași asceți, redactate mai târziu în limba latină pentru obștile monahale din Franța, unde se va refugia după depunerea lui Gură de Aur.¹ Convorbirile Sfântului Ioan Casian, păstrând duhul Pustiei egiptene, țin să satisfacă totuși și spiritele mai înclinate spre filosofie, tratând și teme precum destinul, harismele dumnezeiești, prietenia sau hotarele cuvântului dat, toate sub forma unor reportaje ilustrate prin interviu.

De la Ioan Casian, care a fost ucenic al lui Evagrie², avem învățătura despre cele opt patimi capitale, preluată ulterior de toți învățătorii asceți.

Puțin mai târziu apar Scara, Convorbirile lui Varsanufie și Ioan, învățăturile Avei

1 Monahii din obștea Sfântului Benedict aveau canon să citească în fiecare zi din Convorbirile Sfântului Ioan Casian.

2 Cel care exprimă sistematic învățătura despre patimi este, de fapt, Evagrie Ponticul, călugăr erudit și mare ascet, cuprins în Patericul Egiptean ca nume de referință, dar care a fost condamnat ca eretic pentru simpatiile sale origeniste.

Dorothei al Gâzei, cât și Cuvintele Ascetice ale lui Isaac Sirul, toate tratând urcușul ascetului pe calea desăvârșirii.

Ar trebui să punem pe seama monahilor și imnografia ortodoxă de care se slujește toată Biserica și care poartă în sine întreaga încărcătură dogmatică și istorică a credinței noastre.

Un caz unic în literatura monahală îl constituie Imnele Sfântului Simeon Noul Teolog (+ 1022). Scrise în versuri, ele ating culmile cele mai înalte ale teologiei și poeziei în același timp. Tema centrală a imnelor este lumina dumnezeiască și zbaterea omului între păcat și îndumnezeire.

Deși adresată inițial unui grup restrâns, predica monahilor, exprimată în exclusivitate prin scris, a devenit ulterior un bun al Bisericii întregi, așa încât operele lor au devenit puncte de referință ale Ortodoxiei.

Nebunii pentru Hristos

Conviețuirea Bisericii cu statul, pe lângă unele avantaje pe care le aduce, creează un impas cu anevoie de depășit:

atmosfera marilor catedrale seamănă din ce în ce mai mult cu cea de la curte. Strălucirea aurului, a odăjdiilor scumpe și a coroanelor episcopale abate Biserica de la modestia și sărăcia evanghelică. Păstorii turmei lui Hristos devin tot mai receptivi la onorurile trecătoare, fiind gata să facă orice compromis pentru a le căpăta. Tronurile episcopale se cumpără pe bani sau se dau în funcție de interesele politice ale suveranilor care, vai, devin patroni ai Bisericii.

Drept reacție la această stare de lucruri, zeci de mii de creștini se refugiază în pustietăți, înființând celebrele obști monahale pahomiene, antoniene, dar și multe altele. Sfântul Ioan Gură de Aur spune în Apologia vieții monahale că, dacă viața în cetăți nu ar fi ajuns atât de stricăță, nu ar fi fost nevoie să fie înființat monahismul.

Însă reacția călugărilor la luxul și delăsarea ce caracterizau

marile orașe s-a limitat la fuga din fața lor și poate la câteva replici critice cu referire la inutilitatea cântărilor și luxului din biserici, după moda curții, pe care le regăsim în Pateric. Fugind din fața episcopilor dornici de slavă deșartă, monahii evită totuși să intre într-o polemică deschisă cu ei, considerând acest lucru nepotrivit.

Oricum, îngrijorați de influența pe care o aveau monahii asupra poporului prin sfințenia vieții lor, suveranii, adunând episcopii, alcătuiesc o seamă de canoane, prin care orice obște monahală este datoare să se afle în supunerea unui episcop, iar călugărilor li se interzice orice luare de poziție publică.

Delăsarea care începe să caracterizeze obștea creștină nu este trecută cu vederea de Dumnezeu. La propovăduire iese o nouă categorie de sfinți, nemaipomeniți până atunci. Este vorba de sfinții nebuni pentru Hristos, a căror propovăduire se bazează în primul rând pe șoc și scandal. Nebunii provoacă societatea prin fapte nebunești, a căror veste este dusă degrabă din gură în gură.

De exemplu, Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos aruncă în pereții bisericii cu noroi în timp ce lumea se află la rugăciune, iar altă dată sărută pereții unei case de desfrânare. Întrebat de ce face aceasta, sfântul a răspuns: „Atunci când omul vine la biserică să se roage, demonul care îl urmărește tot timpul rămâne afară, umblând în jurul bisericii, și de aceea aruncam cu noroi după demoni.

Iar când un creștin merge la casa de desfrânare, Îngerul Domnului care îl păzește rămâne, așteptând, afară, de aceea sărutam picioarele îngerilor”.

Nebunii pentru Hristos nu au fost prea mulți la număr. Dintre ei, celebri sunt Simeon din Edessa (secolul al VI-lea), Andrei din Constantinopol (secolul al X-lea) și Vasile Blajenyi (secolul al XVI-lea) din Moscova.

Nebunii pentru Hristos sunt prorocii

Noului Testament: ei îi mustră fără teamă pe împărați și pe prelații Bisericii.

Umblă goi, ca niște ieșiți din minți, prin mijlocul orașelor, dar își întăresc autoritatea prin darul facerii de minuni și al prorociei pe care îl au cu toții.

Se spune că singurul om care l-a muștrat pe Ioan cel Groaznic a fost Vasile Blajenyi. Venind la palatul tiranului, nebunul i-a aruncat în

față o bucată de carne crudă, zicându-i: „Na, mănâncă!”

„Nu pot să mănânc așa ceva, căci sunt creștin!” – a răspuns țarul. „Spui că nu poți să mănânci carne crudă, dar te hrănești cu sângele creștinilor!” – l-a mustrat Vasile, amintindu-i nedreptățile pe care le făcea în popor.

Scopul principal al predicii tuturor nebunilor pentru Hristos era acela de a readuce în atenție dragostea de aproapele, care este prima dintre poruncile creștine, și de a batjocori mândria, cea mai urâtă dintre patimi. De aceea ei încalcă ostentativ toate normele buneii cuviințe creștine: apar mănâcând cârnați în

Postul Mare, aruncă cu nuci în lumânări în timpul slujbei, umblă goi, de parcă ar vrea să spună: „Nu acestea coboară pe om, ci ura, invidia, lașitatea, zgârcenia și celelalte patimi”.

Petrecând printre deșeurile societății, printre cerșetori, bețivi și prostituate ieftine, nebunii pentru Hristos au convertit în special această categorie considerată pierdută. S-a întâmplat însă ca sfinții nebuni să influențeze deciziile unor oameni de stat sau de Biserică prin sfaturile și prorociile lor.

Biserica Ortodoxă este singura care recunoaște sfințenia acestor nebuni în Hristos, dincolo de comportamentul lor șocant, incluzându-i în calendar și cântându-le slujbe în biserici.

Despre predică, în general înd spunem „predică” ne închipuim un preot înveșmântat, ridicat deasupra mulțimii de broboade și capete plecate, grăind cu glas tare lucruri comune și neinteresante, știute și răsștiute de către toți ascultătorii, zise cu multă târăgănare, așa încât nimeni nu poate ști când se vor termina, pentru că predica în sine nu are nicio țintă clară, nici logică, iar revenirile în cerc și schimbările bruște de subiect îi fac pe toți să renunțe la a mai asculta, din partea lor fiind preaîndestulătoare așteptarea evlavioasă a eliberatorului „Amin!”

Să nu vă mirați dacă voi spune că o predică „normală” durează între o oră și două ore, timp în care nimeni nu trebuie să plece, deși Liturghia este terminată și rugăciunea binecuvântării ieșirii este făcută de către preot¹, deoarece dacă nu săruți crucea preotului, pe care acesta o ține în mână în timp ce predică, degeaba ai mai venit în ziua aceea la biserică.

Așadar, în loc să ne facem cuvântările plăcute și atrăgătoare, am

ajuns să șantajăm poporul cu lucruri sfinte, amenințându-l cu lipsirea de binecuvântare dacă nu ascultă ineptiile noastre. Dacă ne-am pomeni în vremea lui Ioan Gură de Aur, când credincioșii nu doar că părăseau biserica predicatorului slab, ci îl și huiduiau, întrerupându-l, ce am face? Ah! da, i-am opri pe toți de la împărtășanie și astfel le-am închide gura!

Nu aceasta este soluția propusă de Gură de Aur, care, patriarh fiind, nu s-a folosit nicio clipă de autoritatea sa administrativă pentru a înăbuși nemulțumirile poporului, ci a preferat să-i instruiască pe preoți în meșteșugul predicii, meșteșug pe care el îl stăpânea ca nimeni altul.

1 De regulă, preoții predică la sfârșitul Liturghiei, care se încheie prin îndemnul: „Cu pace să ieșim!” și rugăciunea de binecuvântare a poporului: „Cel ce binecuvântezi pe cei ce Te binecuvântează, Doamne...”

Cea mai mare parte dintre credincioși nu vor să socotească pe predicatori ca învățători ai lor, ci părăsesc rolul de ucenici și-l iau pe acela de spectatori de la întrecerile atletice. Și, după cum acolo mulțimea spectatorilor se împarte, unii țin cu un atlet, alții cu altul, tot așa și în biserică, credincioșii se împart și ei: unii laudă pe un predicator, alții pe altul; și ascultă predicile lor cu dragoste sau cu ură)

Nu e destul ca un predicator să fie bine informat și să relateze cursiv ceea ce are de spus. Dacă discursul lui este lipsit de personalitate și originalitate, el riscă să nu placă ascultătorilor.

Dar nu-i numai asta greutatea, ci și alta, nu mai mică decât asta. Dacă se întâmplă ca un predicator să țeasă în predicile lui ideile și cuvintele altor predicatori, atunci este ocărit mai rău decât borfașii. Adeseori, pe simplă bănuială, fără să fi luat ceva de la cineva, este osândit ca și cum ar fi fost prins asupra faptului. Dar pentru ce vorbesc de ideile și cuvintele luate de la alți predicatori? Nu-i este îngăduit să se slujească des nici de propriile

Sf. Ioan Gură de Aur, Tratatul despre preoție, ed. cit., p. 149.

cuvinte, pentru că mulțimea obișnuiește să asculte predicile nu pentru a se folosi, ci pentru a-și desfăta auzul. Stă la predică așa cum stau criticii la spectacolele de teatru sau la concerte.¹

Acum înțelegem de ce Sfinții Trei Ierarhi și alți contemporani ai lor adoptă stiluri atât de diferite de pastorație. Nici măcar tâlcuirile lor

la Scriptură nu se intersectează. Dacă Sfântul Vasile tâlcuiește psalmii mai mult prin latura lor morală, practică, fratele său, Grigorie de Nyssa, discută, în tâlcuirea sa la titlurile psalmilor, mai mult latura contemplativă, filosofică. De altfel, Sfântul Grigorie își anunță cititorul de la bun început că tâlcuirea sa nu o urmează și nici nu o contrazice pe cea a fratelui său Vasile, care se bucura de o mare autoritate în epocă, ci o completează, tratând aspectele pe care nu le-a atins Vasile.²

În altă parte a lumii, în Africa, în aceeași perioadă istorică, Fericitul Augustin scria manualul său adresat catehizatorilor și preoților, Prima Catheheză, care nu

1 Idem, ibidem, pp. 149 – 150.

2 Vezi Tâlcuirea la titlurile psalmilor a Sfântului

Grigorie în colecția PSB, Scrieri II, editată de Institutul Biblic și de Misiune al BOR.

era nicidecum o adunare de cuvântărișablon pentru orice ocazie, ci mai degrabă un instructaj strategic prin care predicatorul era atenționat asupra riscurilor și eșecurilor posibile în cazul în care acționează nepotrivit. Trebuie să știi ce vorbești, cum, când, cât și cui vorbești – este concluzia generală a acestui instructaj augustinian.¹

Așadar nici vorbă de șabloane sau predici care se repetă la Sfinții Părinți!

Culegerile de predici și învățături pentru praznicele și momentele importante ale vieții Bisericii sunt o apariție medievală, foarte târzie, în plină criză de identitate a Bisericii, în care aceasta s-a văzut băgată în urma luptelor nesfârșite dintre Apus și Răsărit.

Ireproșabile ca structură și conținut, de vreme ce respectă șirul liturgic al anului, împodobind fiecare zi cu învățături din operele cele mai de seamă ale Ortodoxiei, culegeri precum Proloagele sau Cazania (de la slavonescul scazania.

„Ziceri, învățături”) devin, din nefericire, singurele surse de informare în materie de cateheză și predică. Mai grav, ele

1 Vezi tratatul lui Augustin apărut la Editura Polirom.

ajung să fie percepute ca o normă obligatorie și suficientă, orice abatere fiind considerată un sacrilegiu. Preotului nu îi rămâne decât să învețe pe de rost învățătura zilei și să o intoneze ca pe o poezie, cât mai frumos posibil. Incantația, ca o vrajă, trebuie să lucreze de la sine, căci, nu-i așa, învățăturile sunt ale Sfinților Părinți. Puțini însă își dau seama

că nu oricui îi stă bine să cuvinteze ca un sfânt și că de prea multe ori amvonul se preface într-o scenă de teatru de parodie.

Problema este că aceasta se petrece de câteva sute de ani.

Fără îndoială, suntem martorii celei mai lungi perioade istorice în care Biserica nu și-a formulat o replică convingătoare împotriva celor care, de mai bine de trei secole, îi învinuiesc reprezentanții de sterilitate și incultură. Până când ne vom consola cu faptul, cu totul fals și neconvingător de altfel, că aceste reproșuri nu ne privesc, de vreme ce vin de la „profani” și „laici”?

Dar oare cei care atacau Biserica în veacurile de odinioară erau credincioși?

Nu erau ei oare filosofi și savanții vremii? Cu toate acestea, dacă răsfoim polemicile păstrate de atunci, care se întind din vremea apostolilor și până spre secolul al X-lea, vom vedea că reproșurile aduse credinței creștine puteau fi diverse, însă învinuirea că reprezentanții ei sunt inculți și neiscușiți în exprimare nu o vom găsi nicăieri.

Sfinții de aceea aveau cuvânt, pentru că erau instruiți la cele mai de seamă școli ale vremii și pentru că nu făceau niciodată o delimitare între societatea laică și cea bisericească, evitând să se pună într-o opoziție care se arată păguboasă din start. Nu vedem la marii învățători și apologeți ai Bisericii această vrăjmășie, aproape demonică, declarată rațiunii și descoperirilor științei. De unde războiul, confundat cu mărturisirea de credință, declarat noutății? Nimic din acestea nu se regăsesc în zece secole de creștinism precatoic.

Dimpotrivă, replicile predicatorilor de odinioară aveau o țintă concretă, răspunzând sofistilor prin raționamente logice, iar iudeilor prin citate din Tora. De aceea preluarea oarbă a unor pasaje din Sfinții Părinți poate crea confuzii, căci toate intervențiile sfinților se făceau cu referire la un caz și o situație concrete.

Așa se face că același subiect este prezentat uneori de pe poziții diferite, în funcție de cui îi era adresat.

Predicatorul trebuie să se ferească de extreme, ca nu cumva, combătând părerea greșită a unora, să iște alte neînțelegeri. Iată cum ilustrează acest lucru, printr-un exemplu practic, Ioan Gură de Aur:

De pildă, ereticii care au îmbrățișat învățătura nebunească a lui

Valentin și Marcion, ca și toți cei care au aceeași boală ca și ei, scot din catalogul Dumnezeieștilor Scripturi legea dată de Dumnezeu lui Moise; iudeii, dimpotrivă, o cinstesc atât de mult, încât, împotriva hotărârii lui Dumnezeu, se încapățânează să mai păzească toate prescripțiile legii, deși chiar timpul îi împiedică.

Biserica lui Dumnezeu însă evită și o exagerare, și alta, mergând pe calea de mijloc. Nu obligă pe nimeni să se supună jugului legii, dar nici nu îngăduie să fie hulită și aruncată; puterea ei a încetat, dar Biserica o laudă, pentru că a fost de folos într-o vreme.

De aceea, cel care are de luptat cu ereticii amintiți mai sus și cu iudeii trebuie să cunoască această poziție a Bisericii față de legea lui Moise. Că dacă, voind să învețe pe iudei că nu mai e nevoie de păzirea prescripțiilor legii vechi, ar începe să o critice fără cruțare, atunci ar da nu mică pricină ereticilor, care vor să o defaime; și, dimpotrivă, dacă în strădania sa de a închide gura ereticilor, care defaimă legea lui Moise, ar începe să o laude fără măsură, să o admire, spunând că e de neapărată trebuință și acum, atunci ar deschide gura iudeilor.¹

Așadar riscul inevitabil al predicilor șablon, oricât de mare ar fi autoritatea lor, este acela de a nu fi adaptate unei situații concrete. Un citat sau o pildă, din Sfinți sau din Scripturi, poate răni orgolii, trezi prejudecăți sau poate nimeri pe o educație care va da naștere unor raționamente contrare celor dorite de predicator.

Nu ne putem începe predica, de pildă, prin a mostra femeile fără broboadă, chiar dacă ne apărăm cu autoritatea Apostolului Pavel. Căci tot Apostolul Pavel este cel care spune să nu dai carne celui care are nevoie de lapte. Deci se cuvine ca predicatorul să aibă o prioritate a lucrurilor pe care vrea să le educe în ascultători.

1 Sf. Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, ed. cit., pp. 134 – 135.

Tot așa, pentru a putea folosi fără pericol un citat dintr-un Sfânt Părinte pe care l-am găsit în Proloage, trebuie să ne ostenim să citim măcar câteva din operele aceluia, să vedem contextul istoric și politic în care a activat, să avem o închipuire de ansamblu despre personalitatea lui, că așa să ne asigurăm că am înțeles corect acel citat. Căci, slavă Domnului, nu ne mai aflăm în secolul al XVIII-lea, când scrierile sfinților nu erau traduse în românește.

Întotdeauna trebuie să pornim de la faptul că printre credincioși

se află cu siguranță și unii care, cel puțin în unele privințe, sunt chiar mai bine informați decât predicatorul care le vorbește. În epoca lui Google nu mai putem avea aerul cărturarului de odinioară care singur are acces la cărțile sfinte.

Tipuri de predică chiar dacă tot ce am făcut până acum a fost să demonstrăm că succesul marilor predicatori a stat în formula originală a predicii lor – criza Bisericii în raport cu societatea civilă intervenind abia prin impunerea șabloanelor care au limitat creativitatea predicatorului –, trebuie totuși să afirmăm că însăși viața Bisericii, care presupune un crug anual întotdeauna același, ca și zilele înseși ale săptămânii și ale anului, pune înaintea o seamă de prilejuri pentru predică ce ne permit o clasificare a lor, fără a strâmtora prin aceasta capacitatea creatoare a fiecărui predicator. Căci așa cum formele literare fixe nu-i împiedică pe scriitori să fie diferiți unii de alții, tot așa și tipurile de predică rostite cu prilejuri identice nu îl obligă pe predicator să fie lipsit de originalitate.

Vom încerca în continuare să vorbim despre tipurile de predică, pornind nu atât de la structura lor logică sau discursivă, cât de la prilejurile cu care sunt rostite. Deci ne interesează mai mult încadrarea firească și acomodarea predicatorului în atmosfera momentului decât felul în care își construiește discursul, știut fiind că un predicator care își însușește un ton și o poziție nepotrivită cu cadrul în care se află, chiar dacă are o dicție și o logică bună, sfârșește prin a deveni antipatic.

Predica liturgică

Să începem cu predica cea mai frecventă în ziua de azi, cea rostită în timpul Liturghiei. Am zis bine „în timpul”, și nu cu ocazia Liturghiei, deoarece predica prevăzută de Sfinții Părinți să fie rostită îndată după citirea Evangheliei, adică înainte de Canonul Euharistie, a ajuns să fie strămutată la sfârșitul Liturghiei. Probabil întinderea devenită tradițională a unor predicatori a impus de la sine, pentru a nu strica mersul Liturghiei, momentul predicii la sfârșit.

Rostirea predicii îndată după Evanghelie, așa cum bine și-au dat seama cei care au mutat predica la sfârșitul Liturghiei, îl obligă pe predicator să se conformeze ritmului liturgic. Aceasta presupune ca atât timpul prevăzut predicii, cât și cuvintele folosite să nu dăuneze atmosferei solemne și pline de evlavie a Sfintei Liturghii. Sunt

nepotrivite, pentru un moment ca acesta, discuțiile despre sectanți, homosexuali sau scoaterea religiei din programa școlară, oricât de actuale ar fi aceste teme. Cu alte cuvinte, orice informație sau analogie, imagine care ar putea duce atunci mintea credincioșilor dincolo de zidurile bisericii în care se slujește Sfânta Liturghie trebuie evitate.

Predica din timpul Liturghiei e bine să se facă pornind de la Evanghelia citită, evitând repovestirea seacă a ei, ci descoperind înțelesurile ascunse în ea, pe care preotul le va găsi în tâlcuirile sfinților, sau, de ce nu, le va primi prin descoperire de la Dumnezeu, totul, pe înțelesul celor prezenți la slujbă.

Ideal este ca timpul rezervat acestei predici să nu depășească 10 – 15 minute, cu excepția cazurilor când predicatorul este un harismatic.

La sfârșitul Liturghiei, preotul poate să pomenească în scurt viața sfântului prăznuit sau să facă referire la duminica, la praznicul la care s-a ajuns, fiind tot timpul atent la reacția ascultătorilor, dacă nu cumva dau semne de plictiseală.

Acolo unde situația o cere, preotul poate discuta cu credincioșii problemele de actualitate sau cele ce țin de administrarea parohiei. Aici preotul poate să aibă un ton mai degajat, familiar, fără să uite însă că oamenii nu au mâncat nimic de dimineață și că fiecare vrea să ajungă acasă.

Cele expuse mai sus sunt o situație ideală și nu trebuie aplicate despotic într-o parohie în care oamenii înșiși se smintesc de orice schimbare, cu atât mai mult de mutarea predicii într-un moment neobișnuit pentru ei. Fiecare preot trebuie să găsească cea mai bună cale de a-și îmbunătăți predica, având în vedere experiența Bisericii și riscurile menționate mai sus.

Predica ocazională

Predică ocazională aș numi orice discurs public pe care preotul sau predicatorul îl rostește în urma unei invitații, pentru că nu văd cum ar putea vorbi cineva neinvitat, cu atât mai mult un preot.

Fie că este invitat la o sfințire, la lansarea unei cărți, la deschiderea unei expoziții sau la ziua de naștere a primarului, preotul trebuie mai întâi să se intereseze, fără să pară deplasat, despre toate detaliile cu privință la acel prilej. Adică: unde va avea loc, nu adresa, ci tipul încăperii: restaurant, hotel, instituție de învățământ sau casă

particulară; apoi, cine mai este invitat, cine o să mai ia cuvântul, cât timp i se acordă pentru cuvânt, dacă va vorbi primul sau după alții, dacă va fi de față presa și ce fel de presă, dacă nu cumva întrunirea se face pentru promovarea unui partid politic, dacă va fi muzică și ce fel de muzică ș.a.m.d.

Cunoașterea tuturor detaliilor îl va ajuta pe preot, mai întâi, să hotărască dacă trebuie sau nu să meargă în acea adunare, iar apoi, dacă acceptă invitația, să știe dinainte cam ce îl așteaptă și astfel să adopte o strategie și o poziție adecvate.

De exemplu, la una din întrunirile publice la care am participat împreună cu un episcop, organizată, trebuie să spun, în incinta Uniunii Scriitorilor, Prea Sfințitul a venit îmbrăcat în toată vestimentația tradițională, așa cum se ducea la ședințele Sfântului Sinod: rasă cu mâneci largi, camilavcă pe cap și toiag în mână.

Care credeți că a fost impactul asupra scriitorilor profani? Toți întrebau un singur lucru: „Ce era chestia aia ca de miresă pe capul episcopului?” Aceeași greșală am văzut-o după aceea și la alt episcop, cu ocazia lansării unei cărți într-un mediu de pictori. Așadar ceea ce este potrivit și chiar necesar în mediul bisericesc poate șoca neplăcut pe cei din afara Bisericii.

În aceeași ordine de idei, preotul, încă de la intrarea în sala de mese, trebuie să învingă ispita de a-și dori să stea în dreapta organizatorului. S-ar putea ca acela să nu-l numere printre oaspeții cei mai de seamă, ci să-l fi chemat doar așa, că dă bine la români să se facă și o sfințire. În acest caz, preotul trebuie să dea dovadă de demnitate și noblețebritind să se arate posomorât, ci să-și aștepte momentul prevăzut pentru intervenția sa.

De altfel, locul care i se oferă printre invitați este un nou indiciu despre cum trebuie să-și organizeze discursul. Dacă este primit cu rezerve, în niciun caz nu trebuie să aibă slăbiciunea de a se răzbuna, începând să critice lipsa de evlavie care a cuprins societatea, ca toți să înțeleagă că nu i-au arătat cinstea cuvenită.

În acest caz discursul trebuie să fie moderat, fără prea multă duhovnicie, urându-i gazdei sănătate, înainte de a se scuza că nu poate rămâne mai mult, deoarece este așteptat în altă parte.

Dacă însă atmosfera este primitoare, ceea ce arată că oamenii sunt credincioși, preotul poate vorbi și despre lucruri mai serioase,

fără să uite că nu se află în biserică.

Personal, nu agreez întrunirile cu mai mulți vorbitori, deoarece de obicei se intră în criză de timp, ceea ce poate să deruteze până și pe cel mai iscusit orator.

Totuși, dacă un preot, printr-un concurs de împrejurări, este pus să vorbească după alți vorbitori laici, el trebuie să știe că toată sala îl va primi de la bun început cu rezerve, deoarece toți știu că preoților le place să vorbească mult. Prin urmare, în niciun caz să nu începeți prin a-i măguli pe ceilalți vorbitori, chiar dacă ar fi miniștri sau președintele țării însuși, ci intrați direct în subiect, lăsând pentru alte ocazii expresii de tipul:

„Sfânta noastră Biserică învață”, „tradiția creștină bimilenară a poporului român”, „credința noastră strămoșească” etc.

Un alt pericol este ca preotul, fără vreo legătură cu cadrul în care se află, să înceapă a se tângui mesenilor de starea grea prin care trece Biserica, gen: „Iaca, vor să scoată religia din școli!” sau „Iaca, vin sectanții!” Evitați să monopolizați discuția, mai ales dacă pentru aceasta este nevoie să-i întrerupeți pe alții. Răspunsurile pertinente la întrebările care vi se pun, indiferent de tematica lor, vor face mai mult bine Bisericii decât o pledoarie teologică spusă unor oameni neinteresați să o audă.

Conferința

Un caz aparte și poate cel mai fericit îl reprezintă conferințele la care preotul sau predicatorul este invitat să vorbească pe o temă stabilită dinainte. Încă de la început predicatorul se află într-o poziție privilegiată prin faptul că cei cărora le vorbește vin să-l asculte nefiind constrânși de împrejurări. Adică, prin simpla lor prezență, se arată interesați, dacă nu de el, cel puțin de subiectul predicii.

Deci toată atenția este îndreptată asupra predicatorului, condiție care ușurează foarte mult crearea unei legături afective între vorbitor și ascultători, fără de care mesajul transmis nu va fi receptat cu simpatia necesară.

Un alt avantaj al conferinței este acela că ascultătorii au ocazia să pună întrebări, ceea ce poate spulbera posibilele nelămuriri și scăpări ale monologului inițial.

Riscul conferinței este acela de a cădea în banal, atunci când lipsesc întrebările inspirate din partea sălii sau când predicatorul

Însuși nu este inspirat. S-ar putea ca predicatorul să afle o veste proastă înainte de conferință, iar aceasta să imprime discursului său un ton deprimant. Un discurs întocmit și scris în prealabil nu este o soluție în depășirea acestui risc, deoarece nu există ceva mai contraindicat decât discursurile rostite de pe foaie.

În sfârșit, succesul unei conferințe, adică al unei „împreună-vorbiri”, se datorează nu atât calității informației transmise, cât gradului de sinceritate și deschidere, altfel spus de spontaneitate, al predicatorului.

Polemica

Răspândirea tipăriturilor a dat predicatorilor posibilitatea nu doar să-și lărgască aria de influență, dar și să-și poată urmări mai ușor efectele predicii lor, precum și punctele vulnerabile, așa cum apar reflectate în replicile scrise provenite din partea cealaltă a baricadei – feed-backul. Așa se face că majoritatea operelor concepute după apariția tiparnițelor poartă un caracter polemic: catehismele și învățăturile de credință ortodoxe vin să combată ereziile râmlenilor, iar catolicii demonizează Reforma lutherană.

Tonul acestor scrieri este întotdeauna triumfalist și nu are deloc scopul de a schimba părerea considerată greșită a taberei adverse, ci doar de a o desființa conceptual. Ele au menirea să conserve propria doctrină și obiceiuri, nu să creeze un dialog. Rezultatul acestei tactici au fost exagerările, care erau reacția firească a celui învinovățit pe drept sau pe nedrept. Astfel, dezbinarea nu doar că s-a mărit, ci a continuat să nască o seamă nesfârșită de noi erori doctrinare, dar și de obiceiuri care veneau să le confirme.

Această stare de lucruri a fost întreținută de politica statelor care împărțeau puterea în Europa. Țările erau fie „catolice”, fie „reformate”, fie „ortodoxe”.

Personal, cred că atitudinea dușmănoasă impusă de scrierile Creștinismului târziu este și efectul unei manipulări foarte bine controlate.

Însă de când granițele geografice ale statelor au început să fie sfidate de noile tehnici informaționale, iar războaiele nu se mai poartă cu barda și cu furca, este esențial ca predicatorii creștini să-și acomodeze discursul la mentalitatea epocii în care trăiesc. A venit vremea când Biserica nu mai este conservată în mod artificial de către

stat, deoarece statul modern a descoperit alte căi decât credința pentru a controla poporul – mass-media și moda –, de aceea vor supraviețui doar grupurile care vor reuși să întrețină o polemică inteligentă și pertinentă cu reprezentanții puterilor acestei lumi, cu totul secularizate, din care facem parte.

Din nefericire, polemica ortodoxă din zilele noastre încă nu și-a găsit identitatea. Ea fie că se face în tonul triumfalist șovin al Evului Mediu, fie își însușește o poză de stewardesă gata de orice în cursa de zbor a confesiunilor occidentale.

Așadar avem nevoie de ceva mai multă diplomatie și de ceva mai multă demnitate pentru a ne impune în această lume.

Diplomația se dobândește prin studierea atentă a clișeelelor și modelelor timpului, iar demnitatea prin studierea propriei istorii și tradiții.

Polemicile usturătoare ale apologetilor din primele veacuri ale Creștinismului trebuie privite, mai întâi de toate, prin prisma modei timpului. Să nu neglijăm faptul că disputele filosofilor erau atunci un spectacol de neînlocuit, iar ironia, persiflarea, nu erau expresia lipsei de respect, ci a inteligenței. De exemplu, atunci când Platon definește omul ca „animal fără pene”, Diogene nu întârzie să-l numeacă „cocoș depenit”, fără ca prin acesta să pară un răutăcios. Dar dacă astăzi zeflemeaua a devenit expresia unei rele intenții, atunci predicatorul trebuie să o excludă cu totul din discursurile cu caracter polemic.

Predica nonverbală

Se spune că la Sfântul Antonie cel Mare au venit odată niște călugări să ceară sfaturi. Intrând în vorbă, fiecare din ei l-au întrebat pe rând despre ale sale. Numai unul din cei veniți nu a scos niciun cuvânt, încât Sfântul, crezând că se sfiește și vrând să-l încurajeze, i-a zis: „Dar tu de ce nu întrebi nimic?” Fratele a răspuns: „Mie, Părinte, destul îmi este să te privesc”.

Nu trebuie să neglijăm deloc faptul că înfățișarea uneori spune mai mult decât cuvintele. Există situații în care tăcerea despre cele sfinte a unui preot sau călugăr poate converti mai degrabă decât sfătoșenia. „Fiți grabnici la ascultare – zice Apostolul Iacov – și zăbavnici la vorbire”. 1

Când am fost la Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul din Essex, părintele Zaharia mi-a povestit despre felul cum au fost primiți la

început de către englezi.

Britanicii, se știe, sunt foarte conservatori, de aceea înființarea unei mănăstiri ortodoxe de către un monah rus, Părintele Sofronie (Saharov), în care s-au strâns îndată greci, ciprioți, români, francezi și alte neamuri, era un caz cu totul neobișnuit. Bineînțeles, ani în șir englezii nu s-au arătat curioși să calce în acel loc.

După ce și-au mai rezolvat statutul juridic, monahii au început lucrări de con

1 Epistola Apostolului Iacov 1, 19.

strucție în mănăstire pentru care a trebuit să angajeze și lucrători localnici. Așa s-au trezit englezii lucrând împreună cu monahii ortodocși. Ziua lucrau, iar seara se duceau la birtul din apropiere. După o vreme, au început să apară și primii curioși, să vadă cum trăiesc călugării.

Ulterior s-a dovedit că muncitorii, mergând la birt, din vorbă în vorbă, au răspândit vestea că monahii sunt oameni de treabă, pentru că, muncind cot la cot cu ei, nu ziceau niciun cuvânt de Dumnezeu.

Acum mănăstirea din Essex este cunoscută în toată lumea și mulțime de englezi s-a convertit la Ortodoxie după ce i-a cunoscut pe monahii de acolo.

Sfinții Părinți spun că, în orice caz, e mai bine să taci, iar dacă vorbești, să nu vorbești neîntrebat.

Limba de lemn

Vrem sau nu vrem, Biserica, așa cum o avem astăzi, a supraviețuit și grație puterii sale de adaptare politică. Uneori, compromisurile cu puterea făcute de liderii eclesiastici au stârnit și încă mai stârnesc nemulțumirea credincioșilor. Totuși ele rămân o realitate.¹

Compromisurile făcute la vârf, deși stârnesc protestele contemporanilor, sfârșesc prin a intra în mersul „firesc” al lucrurilor, ajungând, în generațiile viitoare, să fie identificate cu „sfânta tradiție”.

Nimeni nu-și mai pune problema ce este sfânt și ce nu în Tradiția ortodoxă.

S-a creat o convingere ciudată cum că tot ce este vechi (vechi însemnând uneori și

1 Publicarea extraselor din dosarele de colaborare cu Securitatea a unor ierarhi precum patriarhul Alexie al Moscovei sau

mitropolitul Nicolae al Banatului confirmă afirmațiile făcute.

O sută de ani) este și sfânt. Această creditare a sfințeniei prin „învechire” este foarte bine exploatată de cinovnicii zilelor noastre, care, la nevoie, bat poporul în cap cu hârtii din cancelaria ateistă a lui Cuza și a preafericiților săi urmași pe linie masonică.

Imperiul socialist-ateist, ca și cel european de azi, se erija într-un tărâm al libertății depline, motiv pentru care, dincolo de sutele de mii de preoți arestați și exilați, nu veți găsi nicio lege care să limiteze în vreun fel dreptul de a împărtăși o religie.

În Uniunea Sovietică bisericile se închideau în urma unui raport scris semnat de preot, dacă nu era exilat, sau de o seamă de „foști enoriași”, prin care biserica era declarată închisă pe motivul inexistenței credincioșilor. Așadar, luminați fiind de lumina lui Ilici, oamenii ieșeau în pâlcuri din bezna religiozității și deveneau buni cetățeni sovietici. Totul, în cea mai desăvârșită „libertate”. Iar sutele de mii de preoți uciși și exilați erau arestați nu pentru credința lor în Dumnezeu, ci pentru „propagandă antisovietică”, adică pentru uneltire împotriva ordinii statului.

În România lucrurile au stat puțin mai altfel. Zeci de mănăstiri au rămas deschise, iar Patriarhia Română edita în tihnă revista „Ortodoxia”. E adevărat, în același timp multe mii de preoți și călugări erau schingiuiți în temnițe și pe la canale. S-a dovedit însă că cei care au înfundat pușcăriile au fost marii duhovnici de mai târziu. Tot în temnițe și-au dat duhul mulți gânditori și teologi de seamă.

Apare întrebarea: cine a rămas afară și cu ce preț? Nu ne interesează să discutăm tăria morală a clericilor rămași în funcții pe vremea comunismului, ci doar să admitem că au existat câteva decenii bune în care predica ortodoxă a fost supusă unui proces de „depersonalizare”, după modelul discursurilor „de lemn” ale epocii.

Este interesant să vedem de ce predicile părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa, un om care și-a câștigat prețuirea elitei politice mondiale, de la Reagan și Margaret Thatcher până la Papa Ioan Paul al II-lea, i-au atras arestul și condamnarea și de ce predicile ierarhilor de atunci sunau liniștit pe amvoanele bisericilor. Există totuși un „secret” și o „școală”, prin care ierarhii au știut să vorbească astfel încât să nu deranjeze

Securitatea și pe dictatorii comuniști.

Trebuie să recunoaștem că în arta de a vorbi cu orele, fără a spune nimic, clericii sunt neîntrecuți. Aceasta este o performanță la care activiștii birourilor politice comuniste puteau doar să viseze.

Nici nu știți de câtă instrucție are nevoie un om normal pentru a vorbi o oră în fața unei adunări fără să scape nicio expresie care ar putea să trădeze șubrezenia sistemului din care face parte și fără să pară mai bun în vreo privință decât superiorul său.

În zece ani, am ascultat zeci de ierarhi și sute de preoți vorbind în România și în Rusia. Am citit mai multe culegeri de predici la duminicile și sărbătorile de peste an. Ca să sfârșesc prin a descoperi că toate sunt la fel. Există o gamă de motive și de expresii pe care, oricum le învârți, îți iese o predică. Nu mă interesează să le categorisesc, dar vreau să numesc câteva expresii care au ajuns să nu mai spună nimic și care conferă discursului un aer de diletantism și nonconformism.

De exemplu, atunci când predicatorul vrea să dea un plus de autoritate vorbelor sale, pronunță formula magică „Sfinții Părinți ne învață”, deși niciodată nu se spune care dintre sfinți și unde învață. Prin urmare, Sfinții Părinți devin ceva abstract și atemporal. Sau, ca să spulbere orice urmă de îndoială, spune:

„Sfintele canoane osândesc”. Tot așa, de câte ori nu e sigur pe o informație, o pune pe seama „sfintei tradiții”.

Experiența personală mi-a confirmat că majoritatea copleșitoare a preoților și a monahilor nu au ținut niciodată o carte de canoane în mână și doar un procent neînsemnat dintre ei a citit de la cap la coadă o scriere aparținând unui Sfânt Părinte. Cu toate acestea, trimiterile neidentificate la Sfinții Părinți și la Sfintele Canoane abundă în predici, conferind Ortodoxiei o aură de mister și irealitate.

Dacă predicatorii, de fiecare dată când folosesc autoritatea Sfinților Părinți, ar trebui să numească perioada istorică și opera la care se referă, predica ortodoxă s-ar schimba la față.

Însuși cuvântul „sfânt” ajunge să fie folosit de către unii în exces, așa încât se golește de puterea și înțelesul său. „Credincioșii se adună în sfânta biserică, la sfânta slujbă, și ascultă sfintele rugăciuni și sfânta predică, cuprinși de o sfântă evlavie, își fac sfânta cruce, încât și sfinții îngeri se cutremură”. În România s-a ajuns până acolo că diaconul nu mai spune simplu: „Din Sfânta Evanghelie cea de la Luca, citire”, așa cum prevede cartea, ci „din Sfânta Evanghelie cea de la Sfântul

Evangelist Luca, citire", de parcă cel care a scris Evanghelia ar putea să nu fie evangelist și nici sfânt. Acest abuz de „sfințenie”, pe fondul scăderii sfințeniei propriu-zise printre credincioși, nu poate decât să trezească ironiile necredincioșilor.

O predică tipică este o narațiune.

Predicatorul relatează și aproape niciodată nu interpretează. Prevalează povestirile despre sfinți, gen „sfântul era bun, se ruga, postea și făcea minuni”, urmate de concluzia „deci și noi trebuie să ne rugăm și să postim”.

Evenimentele evanghelice sunt povestite și ele, nu interpretate. Numai sfinții au dreptul să tâlcuiască Scriptura.

De vreme ce nu ești sfânt, nu ai voie să cugeți prea mult la Evanghelie, ca să nu cazi în erezie. Singurele concluzii permise sunt cele de ordin moral: trebuie să fim milostivi, smeriți, răbdători, să nu cântim, să ascultăm de mai marii noștri.

Nu sunt admise discutarea evenimentelor politice și nici meditațiile asupra unor teme precum: libertatea, curajul, sinceritatea, inechitatea socială etc.

În plus, fiecare zi are predica ei și nu poți vorbi despre altceva.

Sfinții au suferit și ei o preselecție. Se reliefează mai mult latura miraculoasă a vieții lor, ajungându-se uneori la cote care transformă totul într-un fel de basm pentru copii. E adevărat că sfinții fac minuni, dar la fel de adevărat este că viețile sfinților scrise în primele secole, cum ar fi cuprinzătoarea Viață a Sfântului Antonie cel Mare, scrisă de Sfântul Atanasie al Alexandriei (secolul al IV-lea), surprinde în primul rând virtuțile, nu minunile. Foarte sărace în minuni sunt și viețile Sfinților Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul, Grigorie de Nyssa, Maxim Mărturisitorul, de altfel, sfinți de primă însemnătate.

Sfinții cărturari au fost intenționat omiși din câmpul de vedere al credincioșilor, pentru a nu crea un model de atitudine. Credincioșii, cu cât citesc mai mult, cu atât sunt mai greu de manipulat.

De exemplu, Vasile cel Mare, care a devenit celebru datorită scrierilor și abilităților sale politice, a ajuns să fie cunoscut în zilele noastre numai pentru molitfele de scos draci, că, de e mult spectacol și pentru că de ziua lui se taie porcul.

Faceți un sondaj în timpul unui hram la care participă 50.000 de oameni și întrebați-i ce știu despre Apostolul Pavel sau despre Ioan

Gură de Aur, și veți vedea că majoritatea copleșitoare nu știe nimic. Apoi lăsați-i să vă spună ce altceva cunosc despre sfinți, și vă vor spune că Sfântul Nicolae arunca bani pe fereastră, Sfântul Gheorghe a ucis balaurul, iar Cuvioasa Parascheva îți îndeplinește orice dorință dacă ajungi să i te atingi de raclă. Eu nu cred că la o asemenea percepție a sfințeniei în rândul maselor s-a ajuns fără o îndelungă spălare a creierului.

Pe lângă toate aceste clișee și tipologii inoculate, predica mai trebuie să fie și... impersonală! Cu cât predica seamănă mai mult cu cea „din carte”, cu atât e mai bună. Abordarea „temei zilei” dintr-un alt punct de vedere sau într-o altă manieră decât cea obișnuită este o deviere.

Predicatorul atipic poate fi ușor catalogat drept eretic, își atrage disprețul colegilor de breaslă și poate ajunge un preot cu probleme.

Îmi vine în minte acum personalitatea mitropolitului Antonie Bloom¹, chirurg cu studii la Sorbona și cu experiența celui de al Doilea Război Mondial în spate.

Un rus refugiat în Anglia, care a propovăduit Ortodoxia în biserică, la conferințele interreligioase, la BBC și oriunde se ivea ocazia. Omul acesta uimește mai întâi prin sinceritatea și sensibilitatea lui dezarmantă, apoi prin varietatea subiectelor discutate, care se vede că nu urmăresc niciun șablon, ci reies din procesul firesc de comunicare. Atunci când comentează Sfânta Scriptură sau când vorbește despre un praznic bisericesc, evită cu multă eleganță locurile comune, banalitățile și dă întotdeauna predicii un aer proaspăt, inspirat, vorbind despre un aspect mai neobișnuit, mai intim al subiectului, chiar dacă riscă să aibă o predică „prea scurtă”. Momentele evanghelice sunt tratate mai mult prin încărcătura lor emoțională, sensibilă, încercându-se o restabilire a portretelor psihologice ale apostolilor și ale personajelor

1 La Editura Cathisma, sub îngrijirea subsemnatului, au apărut două volume ale mitropolitului Antonie Bloom: Despre credință și îndoială și

Despre întâlnirea cu Dumnezeu.

biblice, în maniera Sfântului Ioan Gură de

Aur și a altor sfinți tâlcuitori ai Scripturii.

Totul capătă viață, o viață care era acolo, dar care a înțepenit din

cauza clișeele verbale și a schematismului predicilor noastre școlarești. Sfinții sunt și ei scoși din rame și lăsați să revină la viață, pentru a se face înțeleși, apropiați și iubiți.

Acesta este un exemplu fericit de predică în zilele noastre. Succesul mitropolitului Antonie ca predicator s-a datorat „evangelismului” său, adică readucerii Evangheliei în câmpul de discuție al ortodocșilor, nu în sensul protestant de tocire a versetelor tematice, ci prin felul specific de a problematiza și de a exprima clar, fără artificii, viziunea hristică asupra lumii.

Sfânta Scriptură nu este o descoperire a protestanților. Biblia trebuie citită și înțeleasă, trebuie descoperită, tâlcuită. Întreaga Ortodoxie, exprimată ideal în imnografia și slujbele sale, este o interpretare a Scripturii. Nu doar preoții, ci și credincioșii de rând trebuie să citească Scriptura și să o descopere, prin rugăciune și meditație.

În obștea Sfântului Pahomie cel Mare (secolul al IV-lea), care număra 7500 de monahi, fiecare frate era dator să mediteze în permanență asupra unui loc neînțeles din Scriptură, pentru ca, prin rugăciune și meditație, să primească răspuns de la Dumnezeu. Așadar tâlcuirea Scripturii este un dar al fiecărui creștin, primit prin botez. Există, fără îndoială, și riscul unei interpretări greșite, dar pentru aceasta avem experiența Bisericii, ca să ne confruntăm propriile concluzii și concepții cu cele ale înaintașilor de seamă.

Nu putem neglija cu totul temeiul vieții și al contemplației creștine care este Sfânta Scriptură, pe motivul că unii, interpretând greșit Scriptura, au căzut în erezie, însăși această convingere este o erezie.

Iată îndemnul, întru totul conform gândirii patristice ortodoxe, al unui mare predicator și mărturisitor român legat de tema Scripturii:

Vă rog să citiți Scriptura, și laici, și teologi. Pentru că citirea Scripturii nu numai că îți luminează sufletul, dar prin rugăciune și prin lectură neîncetată descoperi lucruri pe care nu le-ai descoperit nici prima oară, nici la a doua, nici la a zecea lectură a Sfintei Scripturi. Dumnezeu lucrează, Duhul lui Dumnezeu lucrează în fiecare dintre noi și deschide spiritul omului pentru înțelegerea unor sensuri pe care nu le cunoști, pe care nici alții nu le-au descoperit.¹

Pentru cuvinte ca acestea părintele Calciu, căci de el e vorba, a

fost caterisit de ierarhii comuniști și a făcut 21 de ani de temniță. Acesta este prețul cu care predica ortodoxă a fost goliță, de la o generație la alta, de Duh și Adevăr.

Cum poate îndemnul de a citi Biblia să devină un pericol pentru regimurile totalitare? Nu citirea în sine, ci felul de a te raporta la o carte cu autoritate supremă a deranjat și deranjează. Părintele Calciu, ca și sfinții de odinioară, a îndrăznit să le readucă aminte credincioșilor că fiecare dintre ei este o persoană, o personalitate, care nu doar că poate avea o opinie, ci că această opinie s-ar putea să fie unică, revoluționară, descoperitoare de noi sensuri și rosturi, un criteriu de apreciere, o „măsură a lucrurilor”, un nou loc în care Dumnezeu. Se arată oafirtenilor.

Oare mai poate cineva să-și imagineze un preot sau un episcop care, în loc

1 Părintele Gheorghe Calciu Dumitreasa, Suferința ca binecuvântare, Ed. Cathisma, 2007.

să povestească Sinaxarul, anunță de pe amvon un ciclu de conferințe biblice sau vorbește despre libertate, despre destin, despre deprimare și nădejde, despre teatru, despre predică, despre tot ce îi frământă pe oameni, așa cum au făcut-o marii predicatori, de la Ioan Gură de Aur până la părintele Calciu? Sau să le explice credincioșilor ce fac la Liturghie, la Vecernie, la Utrenie? Ce este o cădelniță, un acatist, o luminare? Să le vorbească despre ce este esențial în credința noastră și ce e adus de vreme. Să le cultive o atitudine civică sănătoasă. Să-i pună față în față cu realitatea.

Sigur că preotul nu trebuie să fie un lider politic, dar asta nu înseamnă că nu trebuie să fie un formator de opinie, că nu poate, atunci când situația o cere, să-și exprime punctul de vedere, să critice sau să aprobe. Preotul este un slujitor al lui Dumnezeu, al unei alte împărății, dar asta nu înseamnă că prin aceasta încetează să mai facă parte din această lume și că nu poate, așa cum a făcut-o și Apostolul Pavel odinioară, să se folosească și de drepturile sale de cetățean.¹

1 „Și când l-au întins ca să-l biciuiască, Pavel a zis către sutașul care era de față: Oare vă este lângă

Și preotul, și credincioșii sunt cetățeni cu drept de vot și de opinie, de aceea nu înțeleg isteria unora atunci când aud că un preot „a făcut politică în biserică”.

Cum să nu faci politică, dacă reprezinți un grup și încă unul atât de mare? Să înțelegem că în România n-ar mai trebui să se facă alegeri, deoarece mai bine de 50% + 1 din populația cu drept de vot este ortodoxă și deci nu face politică, mi votează? Iar dacă ortodocșii votează, de ce doar preoții nu au voie să le spună cu cine să voteze, iar oricine din afară are acest drept? Nu înțeleg această logică!

Adică homosexualii trebuie să iasă cu parade, să-și atragă public sponsorizări de miliarde și să se bucure de sprijinul liderilor politici, iar Biserica trebuie să tacă? 1 Nu poți să condamni camăta, duit să biciuiți un cetățean roman și nejudecat? Și auzind sutașul, s-a dus la comandant să-i vestească, zicând: Ce ai de gând să faci? Că omul acesta este (cetățean) roman. Și venind la el, comandantul i-a zis: Spune-mi, ești tu (cetățean) roman? Iar el a zis: Da! Deci cei ce erau gata să-l ia la cercetare s-au depărtat îndată de la el, iar comandantul s-a temut, aflând că el este (cetățean) roman și că a fost legat” (Faptele Apostolilor, 22, 25 – 29).

1 Tinerii ortodocși care au vrut să protesteze pașnic împotriva paradei gay din București nu avortul, prostituția, oprirea plăților, homosexualitatea, dărâmarea bisericilor pentru că faci „politică”?

De unde această convingere? De la sfinți, cumva? Există, e adevărat, un canon¹ care interzice clericului să dețină funcții în stat, dar aceasta nu înseamnă deloc că nu poate avea simpatii și antipatii politice, ci doar că trebuie să evite să devină un simbriaș al statului, pentru a nu da loc compromisului. În România toți episcopii și preoții sunt simbriași ai statului, deci, implicit, fac politică.

Atunci, despre ce vorbim? Problema este să nu faci politică liberă, ci doar o singură „politică”.

Așadar, când auzim un predicator sfătos, care, cu mult tact, povestește istorioare cu draci și balauri, ca pe vremea când oamenii nu aveau televizoare, nici aparate de radio și nici măcar nu puteau citi, sau își înșiruie cursuri tocite la școală, care nu au nicio legătură cu viața, în timp ce icoanele sunt scoase din biau primit „binecuvântarea” Patriarhului în acest sens. Nu a existat nicio reacție oficială, scrisă sau de altă natură, din partea BOR, asupra acestui subiect.

1 Canonul 6 Apostolic și Canonul 81 Apostolic.

serici, homosexualii intră în școli și în grădinițele de copii, călugării sunt băgați în pușcării pentru crime înscenate, să știți că

vorbitoarea acela, oricât de neinspirat ar părea, este un om de viitor.

O evadare din clișeu a propus-o în secolul al XX-lea diaspora ortodoxă rusă din Franța, printr-un Lossky, Berdiaev, Uspenski, Evdokimov, Florovski, care au reușit să facă din Ortodoxie un subiect de interes pentru intelectualitatea modernă. Acesta este un exemplu cum un discurs adecvat, tratând aceleași teme, poate sfărâma zidul prejudecăților și al ignoranței care desparte Ortodoxia de restul lumii.

Propaganda ateistă și anticlericalismul societatea modernă, cea anunțată de Revoluția Franceză, debutează prin a se declara liberă de credința în Dumnezeu. „Statul creștin” și-a atras, până la urmă, replica „statului ateu”. Polemicile particulare dintre credincioși și necredincioși sunt depășite pentru a face loc unei adevărate politici antireligioase.

Pentru prima dată un stat nu se mulțumește cu interzicerea religiei, oricare ar fi ea, printr-un decret sau lege, ci își pune problema anihilării totale a sentimentului religios.¹

1 Politica Revoluției Franceze a mers până acolo că, în Ședința Camerei Deputaților a Franței din 28 octombrie 1904, deputatul Guyot Villeneuve a dat citire „fișelor de denunțare” asupra a 25.000 de ofițeri francezi întocmite de Frânama în acest proces sunt angrenați scriitori, savanți și artiști, despre care avem toate motivele să credem că au ajuns celebri tocmai pentru că au slujit interesului politic al epocii. Începe epoca marilor propagande, epoca în care tiranii nu mai varsă sângele în numele lui Dumnezeu, ci în numele poporului eliberat.

Totuși, toată propaganda ateistă nu face decât să confirme că religiozitatea face parte din structura ontologică a omului. Oricât de inteligentă ar fi această propagandă, pentru că trebuie să recunoaștem că este inteligentă, ea nu reușește decât să opună Religiei o Antireligie.

Studiind psihologia maselor, Gustave Le Bon ajunge la concluzia că societatea modernă exploatează și readuce în atenție mitul, în special cel al eroului și al mântuitorului. Giordano Bruno, Galileo Galilei, Ioana d'Arc nu sunt oare mucenicii epocii noi? Iar Voltaire, Diderot, Anatol France, sonerie în complicitate cu Guvernul. Scopul acestui „vast serviciu de spionare asupra tuturor funcționarilor”, cum îl numește). Bidegain, nu a fost altul decât identificarea și excluderea din sistem a tuturor funcționarilor creștini. (Vezi Dr. Nicolae Paulescu, Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul, Francmasoneria.)

Karl Marx sau Lenin nu sunt oare noii „mari dascăli ai lumii”? Dar făuritorii noii „religii” merg până acolo, încât expun „spre închinare” „moaștele” lui Lenin. Paradoxal, nu-i așa, ca cei care neagă existența sufletului și a vieții veșnice să „înveșnicească” o grămadă de gunoi, care este trupul mort în viziunea materialistă!

Se cuvenea dar, pentru noua „religie”, și inventarea unui „dumnezeu”, rol care i-a revenit, după cum se știe, Științei.

S-a dovedit însă că înlocuirea lui „zis-a Domnul” cu „știința a demonstrat” nu a înlocuit deloc credința cu rațiunea, ci doar o autoritate cu altă autoritate. Simpla invocare a științei nu a reușit să declanșeze în creier o tresăltare a spiritului critic și nici măcar a gândirii logice. Oamenii au început să creadă docil tot ce se afirma în numele științei.

Experiența ultimelor decenii, când milioane de oameni „moderni”, eliberați de jugul religiei, au fost escrocați de „savanți”, care au demonstrat „științific” efectul magic al pastilelor de slăbit și al altor tâmpenii de acest fel, ne demonstrează că Știința a ajuns, grație propagandei ateiste, un „dumnezeu” care nu poate fi supus îndoielii.

Poate că, după trei veacuri de modernitate, ne aflăm în plin „ev mediu” ateu?

Explozia neopăgânismului, a șamanismului, a vrăjitoriei, în forma ei cea mai sălbatică¹, ridică o întrebare la care lumea modernă nu poate răspunde decât în clișeele lui Jung sau Freud. Oare câți înțeleg că doar o religie superioară poate face concurență tuturor acestor credințe și superstiții întunecate? Habotnicia cu care omul modern oferă credit tuturor religiilor surogat în numele „libertății de expresie” sau al „relativității adevărului” este cealaltă față a ateismului comunist lansat de Revoluția Franceză.

În continuare aș vrea să mă opresc asupra tezelor de bază pe care propagandiștii ateismului științific le-au înaintat împotriva religiei și să discut felul în care au făcut-o. Pentru aceasta mă voi folosi de schema urmată de „Cartea de căpătâi a ateistului” – Nastol naya kniga ateista², care mi se pare a fi expresia supremă a propagandei ateiste de până

1 De exemplu, în SUA, grupările oculte și chiar satanice declarate sunt îngăduite ca forme normale de religiozitate.

2 Nastol naya kniga ateista, Izdatel stro politiceskoi literatury,

ediția a II-a, Moscova, 1971.

acum. Totodată, am studiat cu această ocazie și unele afixe anticlericale din perioada stalinistă, cât și site-urile ateștilor din Rusia. În sfârșit, pentru a nu părea doar un martor răutăcios al ateismului, trebuie să spun că autorul acestor rânduri a crescut în casa unui propagandist al ateismului științific, școlit la Universitatea de Filosofie din Leningrad.

Să începem cu teza potrivit căreia religiozitatea nu este proprie și nici necesară omului, ci a apărut ca urmare a ignoranței și a spaimei primilor oameni în fața fenomenelor naturii.

Temeiul teologiei stă în absența rațiunii și în sfânta spaimă a strămoșilor noștri în fața tabloului Universului, afirmă Anatol France. Ceva mai poetic, aceeași idee este exprimată de Schopenhauer: Toate religiile sunt asemenea licuricilor: pentru a străluci, au nevoie de întuneric. Giordano Bruno e de părere că dacă nu ar fi existat credința, nu ar fi existat nici ignoranții, iar Stendhal crede că toate religiile se bazează pe frica multora și îndemânarea câtorva. Toți oamenii – afirmă Voltaire – se nasc pe lume cu nas și cinci degete la mână, dar niciunul din ei nu vine pe lume cu conceptul de Dumnezeu. În sfârșit: credința și cunoașterea sunt două talere ale balanței – cu cât mai sus este una, cu atât mai jos este cealaltă, spune același Schopenhauer.

Să afirmi că oamenii au ajuns să creadă în Dumnezeu deoarece se temeau de fulgere și de tigri este la fel de stupid cum ai spune că, de când s-a „demonstrat” că Dumnezeu nu există, oamenii nu se mai tem de întuneric și de animalele sălbatice. Iar dacă ignoranța duce negreșit la credința în Dumnezeu, apoi mi se pare că, luând în calcul nivelul tot mai scăzut al culturii generațiilor ce vin, exprimat prin succesul filmelor și al muzicii mai mult decât proaste, ar trebui să asistăm la o întoarcere în masă la credința în Dumnezeu, ceea ce nicidecum nu se întâmplă. De vreme ce există savanți credincioși, cum ar fi doctorul Paulescu¹, descoperitorul de fapt al insu

1 Nicolae Constantin Paulescu (1869 – 1931), om de știință român, medic și fiziolog. A descoperit hormonul antidiabetic elaborat de pancreas, numit mai târziu insulină. A studiat medicina la Paris, obținând în 1897 titlul de doctor în Medicină, iar în 1899 titlul de doctor în Științe. În 1906 a elaborat o metodă originală de extirpare a hipofizei la câine pe cale transtemporală, care ulterior va fi aplicată în

chirurgia hipofizei la om. În 1921 Paulescu publică descoperirea prin linei, sau chirurgul episcop Voino-Iasinetki¹, părintele chirurgiei septice (și Laureat al Premiului Stalin, ironia sorții!), iar pe de altă parte există destui cipiului activ antidiabetic din pancreas, pe care îl denumește pancreina, în „Comptes rendues des seances de la Société de Biologie et de ses filiales”, 1921, vol. LXXXV, no. 27, Paris, Ed. Masson et Comp., și în revista de specialitate din Belgia

„Archives Internationales de Physiologie”, vol. XVII. Deși aceste publicații au precedat cu 8 – 10 luni enunțarea de către Fr. Grant Banting și Ch. Herbert Best din Toronto (Canada) a descoperirii insulinei (noua denumire dată principiului activ din pancreas), Premiul Nobel pentru fiziologie și medicină din anul 1923 a fost acordat cercetătorilor canadieni. În 1993 Academia Română i-a acordat doctorului Paulescu titlu de membru de onoare postmortem. Savantul Nicolae Paulescu a fost creștin declarat.

1 Valentin Felixovici Voino-Iasinetki (1877 1961), renumit chirurg sovietic, autorul celebrului Tratat de chirurgie septică (apărut pentru prima dată în 1934), devenit carte de căpătâi pentru generații de chirurghi până astăzi, operă pentru care, în mod paradoxal, a fost răsplătit cu Premiul Stalin. Primind călugăria în taină, cu numele Luca, a fost apoi hirotonit episcop. A fost condamnat în lagărele comuniste. Ca slujitor al Bisericii, a continuat să practice chirurgia, fiind rechemat din lagăr în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Biserica Ortodoxă îl cinstește ca sfânt.

necredincioși ignoranți în multe privințe, trebuie să admitem că ipoteza potrivit căreia neștiința duce în mod fatal la credința în Dumnezeu nu se verifică.

Propaganda ateistă este de la bun început tendențioasă și, oricât de științifică ar încerca să pară, totuși nu respectă normele necesare unui discurs științific.

Amestecul de subiectivitate este mare, mai ales în ceea ce privește comentarea Bibliei. Un pastor anonim din Evul Mediu sau Mark Twain pot deveni autorități indiscutabile în materie de bibleistică. Pentru propagandiștii ateismului, Biblia nu are cadru istoric și nici cultural, ci pare a fi o Carte de oaspeți în care și-au notat impresiile o seamă de pelerini întâmplători. Toate comentariile aduse Bibliei degajă un diletantism arogant și se fac întotdeauna pornind de

la pasaje rupte din context, ceea ce pune într-o lumină nedemnă pe orice comentator.

Iată o mostră de „exegeză biblică” în manieră ateistă, în care acuzele nu sunt argumentate, ci trebuie acceptate de la sine:

Încă nu a existat niciun băiețel și nicio fetiță protestantă a căror minte să nu fie întinată de Biblie. Niciun copil protestant nu rămâne curat după ce face cunoștință cu Biblia. Iar împiedicarea acestei întâlniri este imposibilă... În toate familiile protestante din lume Biblia își împlinește lucrarea neagră a răspândirii păcatului și a gândurilor păcătoase și murdare în rândul copiilor. Ea săvârșește această lucrare murdară mai mult decât celelalte cărți murdare ale lumii creștine, luate împreună, ba chiar de o mie de ori mai mult! 1

Propaganda folosește doar cazurile nefericite din lumea credinței. De exemplu, folosește argumentele anticlericale ale protestanților, dar, puțin mai încolo, îi desființează pe protestanți cu citate din Mark Twain sau Nietzsche. Înfierează aberațiile unor eretici, dar nu spun că Biserica însăși a condamnat acele exagerări și erori de gândire. Cu alte cuvinte, tipul de religiozitate al unui Augustin sau Grigorie de Nyssa este pus pe aceeași tavă cu religiozitatea șamanilor.

După ce citești cărțile de propagandă ateistă, rămâi cu impresia că, în două mii de ani de Creștinism, nu a existat niciun om deștept, iar, dacă s-a și întâmplat să

1 Citat atribuit lui Mark Twain.

fie vreunul, acela neapărat a sfârșit prin a deveni necredincios.

Așadar propagandiștii nu-și propun o cercetare a Bibliei, ci doar desființarea ei în stilul desființării unui adversar politic. Clerul și adepții lor sunt văzuți ca o clasă politică a cărei platformă electorală este Evanghelia. De aceea toate reproșurile ateilor au în ele usturimea și aroganța unor candidați aflați în plină campanie electorală.

Pentru Nietzsche religia devine singurul factor de stagnare al progresului omenirii¹, deși în toată Biblia nu se găsește nicio replică negativă la adresa progresului de orice fel. Citate precum „fericiți cei ce plâng” sau „dacă te lovește cineva peste un obraz, întoarce-l și pe celălalt” sunt interpretate ca o încurajare a asuprairii poporului de către tirani.

Preoții sunt singurii vinovați de instaurarea unui regim politic bazat pe inechitate socială, de aceea singura cale de a deveni liberi și

egali este desființarea preoției, cu Dumnezeu cu tot. Așa se face că ateismul militant, făgăduind eli

1 Friedrich Nietzsche, în Genealogia moralei.

Anticristul. De altfel, este o idee la care Nietzsche revine obsedant în mai toate scrierile sale.

berarea eternă a speciei umane, ajunge să robească milioane de oameni, omorându-i de cele mai multe ori în numele libertății.

Prin urmare polemica intelectuală, bazată pe raționamente și logică, se transformă în propagandă politică, bazată pe slogane și lozinci, care țintesc mai mult frustrările și nemulțumirile maselor decât intelectul lor. De aceea este absolut necesar să spunem că ateismul militant nu a avut scopul să combată religiozitatea, ci să desființeze o categorie umană – creștinii –, asupra căreia a fost pornit un adevărat genocid în Franța, în Rusia, în România și oriunde au ajuns atei la putere.

Propaganda ateistă a folosit întotdeauna energia maselor, adică a știut să ia „trenul din mers”. Așa se face că, la început, propagandiștii critică robia credincioșilor pe câmpurile mănăstirilor, iar în vremea colectivizării credincioșii sunt reprezentați ca unii care nu muncesc, ci doar se roagă. Care dintre acestea două sunt adevărate: au devenit credincioșii leneși odată cu colectivizarea sau odinioară, când munceau din zori și până-n noapte, nu se rugau?

Mai sunt și alte paradoxuri vrednice de mirare. De exemplu, Biblia este declarată o carte „pentru proști”, dar, la nevoie, cum ar fi o campanie de distrugere a icoanelor și a simbolurilor religioase, propagandiștii își aduc aminte de interdicția vetero-testamentară: „Să nu-ți faci chip cioplit”. Deci se transformă în apologeții purității credinței.

Sau, pe de o parte, iau în derâdere ascetismul monahilor, elogiind plăcerile vieții, iar, pe de alta, critică preoții bogați și petrecăreți. Oare nu pentru aceștia au fost spuse cuvintele: „V-am cântat de veselie și n-ați jucat, v-am cântat de jale și nu ați plâns”? 1

Nu vin să apăr deloc slăbiciunile și căderile adunării creștine, în special cele ale clerului, știind că și lenea, și incultura, și apucăturile tiranice nu au fost deloc străine oamenilor Bisericii, ci țin doar să sublinieze faptul că ateismul

„Științific” nu este chiar atât de științific cum vrea să pară. Avem

de a face cu o simplă unealtă politică în mâna unei noi orânduiri mondiale, care, se pare, a descoperit cea mai sigură cale de robire a maselor: uciderea lui Dumnezeu.

1 Evanghelia după Matei 11, 17.

Nu trebuie să credem că propaganda ateistă a luat sfârșit. La nivel mondial, ea se desfășoară cu o frenezie mai aprigă decât odinioară. Posturi de televiziune precum Discovery și National Geographic lansează periodic filme care țintesc desființarea Creștinismului într-o manieră care, deși pare mai elegantă, totuși nu este foarte diferită de cea a propagandismului sovietic.

Despre așa-zisa Evanghelie a lui Iuda, ca să luăm doar una din găselnițele posturilor de televiziune citate, se spune că a fost găsită în Pustiul egiptean și că, cel mai probabil, a aparținut unui monah din obștile care erau numeroase în acea zonă în secolele al IV-lea – al V-lea. În afară de faptul că, potrivit statutului pahomian, ajuns până la noi, monahii erau datori să învețe Noul Testament pe de rost, deci știau prea bine ce este Evanghelia și nu o puteau confunda cu un apocrif gen Evanghelia după Iuda, trebuie să ne punem mari semne de întrebare asupra existenței documentului însuși la care se referă National Geographic. Este jenant ca un documentar cu pretenții științifice să afirme că manuscrisul original, după ce a fost găsit, s-a pierdut, dar s-a păstrat o traducere a sa în limba engleză. Așadar am prins un pește mare, atâta doar că l-am scăpat, dar o să vă povestim cum era peștele, ca să mâncați pe săturate!

Ținând seama că trăim și activăm într-o societate zidită pe lozinci, oamenii Bisericii trebuie să-și dezvolte o strategie pe măsură, ca nu cumva, dorind să apere interesele credincioșilor, să declanșeze mecanismul, atât de bine întocmit, al clișeeilor și prejudecăților ateiste. Biserica încă nu s-a eliberat de imaginea pe care i-a făurit-o propaganda ateistă; de aceea, orice predicator trebuie să aibă în vedere și această realitate atunci când predică.

De exemplu, argumentul ortodoxismului milenar al poporului român sună pentru mulți ca o chemare la supunere oarbă față de regimul politic. Iar impunerea studierii religiei în școli poate fi înțeleasă ca o amenințare la rigoarea sistemului de învățământ în general. Biserica încă nu a învățat să poarte o polemică având în vedere întregul mecanism al manipulării și dezinformării care se face

prin mijloacele de informare în masă. Trebuie să ținem seama de șablonizarea gândirii omului modern, care, datorită ritmului alert de viață, nu mai poate urmări raționamentele logice, ci reține doar sloganele. Biserica, mai întâi, trebuie să-și elimine din vocabular expresiile și cuvintele care riscă să declanșeze clișee gen: ortodoxie = Ev Mediu =

refuzul progresului tehnic și intelectual

= docilitate față de regimurile politice =

ostilitate față de modernitate.

În sfârșit, fiecare predicator, pornind de la cele zise până acum, cercetând el însuși mecanismele de manipulare și de spălare a creierului practicate în epoca noastră atât de liberă, poate să-și cultive o atitudine adecvată și un discurs pe măsură. Altminteri, propaganda ateistă, cercetând discursul tradițional al preoțimii, care, trebuie să recunoaștem, nu este deloc imprevizibil, a reușit să golească de sens, dacă nu chiar să umple de sensuri contrare, mai toate expresiile-cheie din predicile bisericești. Prin urmare predicatorilor de azi le revine misiunea de a reîmprospăta limba predicii, nu în sensul de a o umple de neologisme, ci în acela de a o scoate de sub imperiul șabloanelor, conservând, în același timp, bogăția filosofică și morală a Ortodoxiei.

Enciclopediile Larousse, instrument de manipulare? 1

Intrând într-o librărie modernă, mi-au atras atenția cărțile din raftul pentru copii. La vremea mea, aveam toate colecțiile sovietice de carte destinată copiilor. Pentru că altfel nu se putea, toți copiii trebuiau să le aibă. Am vrut să văd ce citesc copiii azi și dacă ceea ce li se servește este altceva decât ceea ce primeau copiii sovietici.

Nu știu dacă știți, dar cărțile sovietice apăreau în ediții de lux, ilustrate de artiști excepționali și aveau stil. Conceptul și politica editorială sovietică nu se deosebea prin nimic de conceptul european

1 Enciclopedia pentru copii LAROUSSE, Religiiile lumii, Editura Rao, 2007.

121

de carte. Un sociolog ar putea scrie despre aceasta un întreg tratat. Eu însă mă voi rezuma doar la a spune că, atât în Uniunea Sovietică, dt și în Uniunea Europeană sau SUA, o serie de cărți pentru copii sunt făcute pentru a fi citite de copii ca să știe ce să facă atunci când vor fi mari.

Recunosc că citisem de curând Tratatul de dezinformare al lui Vladimir Volkof, care afirmă, la un moment dat, că enciclopediile au fost concepute ca un instrument de manipulare. Așadar am cumpărat o enciclopedie Larousse adresată copiilor, pentru a verifica afirmația lui Volkof. De la bun început trebuie să spun că Enciclopedia nu trata orice subiect, ci religiile lumii.

Ați întâlnit vreodată un copil de vârsta celor care încă mai pun întrebări, preocupat de religiile lumii? Eu nu, dar poate că există. Pe coperta a patra a acestei enciclopedii ne sare în ochi o casetuță în care scrie: „Răspunsuri la întrebările pe care și le pun copiii”, iar de la ea o săgetuță către întrebare. Care e întrebarea?

„Există caste în hinduism?” Ați întâlnit vreodată un copil preocupat de problema castelor în hinduism? Eu nu, dar poate că există.

Însă nu pentru hinduism am cumpărat cartea. Am vrut să văd ce trebuie să știe, în opinia Larousse, copiii despre Creștinism, dar, de ce să n-o spun, și despre poporul ales. Asta pentru că, de la o vreme bună, cam de la Revoluția Franceză înapoi, despre Creștinism se vorbește mai mult prin prisma oamenilor care nu admit că Hristos este Dumnezeu. Am vrut deci să văd dacă și Larousse se aliniază politicii iudaizante a lumii.

În continuare voi înșirui câteva aspecte care țin de imparțialitatea, deci de corectitudinea expunerii și de anumite trucuri de manipulare folosite de Larousse în această carte.

Atunci când vorbește despre Creștinism, în această enciclopedie pentru copii, Larousse trece cu vederea, în mod consecvent, lucruri esențiale ale acestei credințe, oferind, în schimb, amănunte care nu au nicio relevanță și nu sunt specificate în Evanghelii. De exemplu, se spune că Iisus a fost tâmplar, ca și tatăl său Iosif, deși aceasta este o simplă deducție, făcută cu scopul de a întipări în mintea copilului faptul că Iisus avea un tată pământesc, deci nu ceresc. Spun că „trecherile cu vederea” se fac în mod consecvent, deoarece ele urmează într-un totuș polemica de secole dintre iudei și creștini, consemnată și în câteva locuri din cele patru Evanghelii, dar păstrată în chip mai deplin în scrierile apologetice ale unor sfinți precum Afraat Persul, Efrem Sirul sau Ioan Gură de Aur.

Nicăieri nu se vorbește despre originea cerească și nașterea din

Fecioară, prin Duhul Sfânt, a lui Hristos. Chiar din primul subtitlu Iisus este prezentat ca Cel ce „Și-a zis Fiul lui Dumnezeu”, nu ca Fiu al lui Dumnezeu. Precauția editorilor pare ruptă din Evanghelii, ducându-ne cu gândul la pasajul în care iudeii, văzând tabla de pe crucea lui Iisus cu inscripția IISUS NAZARINEANUL, REGELE IUDEILOR, au replicat nemulțumiți: „Nu așa, ci scrie: acesta a zis că este regele iudeilor”. Pilat le-a răspuns:

„Ce am scris am scris!”

Peste tot în text „Fiul lui Dumnezeu” apare în ghilimele. Hristos este un om oarecare, cam incoerent, care a propovăduit dragostea „alături (nu urmat de) Apostoli”, dar, fiind prost înțeles, și i-a ridicat pe toți în cap și a fost omorât. A nemulțumit liderii religioși evrei, dar a fost omorât nu la cererea iudeilor, ci pentru că a fost trădat de unul din discipoli. Guvernatorul îl condamnă nu pentru a îndeplini cererea iudeilor revoltați (cerere pe care inițial refuză să o satisfacă, spălându-se pe mâini), ci pentru că Iisus S-a făcut vinovat de uneltiri împotriva regimului politic roman.

Creștinismul este prezentat ca un conglomerat de superstiții și ritualuri care a dus pe parcursul istoriei doar la discordii. Unul din subcapitole sună așa:

„Catolicii, ortodocșii și protestanții mai sunt certați?” Nu știu dacă formularea e la fel de pretențioasă și în limba franceză sau e doar excesul de zel al traducătorului român. Cert este că un copil înțelege că a fi creștin este lucru rău, în schimb...

Poate am fost prea previzibil, dar nu pot să nu spun și câteva vorbe despre paginile dedicate „poporului Bibliei”.

Credința poporului ales nu este ca cea a creștinilor. Evreii nu au avut niciodată conflicte în interiorul cultului. Ei nu au jertfit animale, nu au stropit altarul cu sânge de vițel etc., lucruri care, fiți de acord, repugnă copilului. Toate aceste ritualuri țin de cultul iudaic și sunt prescrise de Biblie, deși evreii nu le mai practică din cauza desființării preoției.

Credința evreilor este „cea mai veche religie monoteistă”, lăsându-se să se înțeleagă că această credință a rămas neschimbată de la vremea scrierii Bibliei și că ea este promovată și reprezentată prin rabini. Nicăieri nu se spune că poporul ales și-a pierdut tradiția preoției și că se conduce după o altă carte, Talmudul. Ultimii preoți au

fost omorâți de romani în anul 70 d.Hr., pe vremea lui Titus, fiul lui Vespasian, când a fost dărâmat și templul lui Solomon. Preoția iudaică, zisă a lui Aaron, nu a fost restabilită, deoarece se transmite doar de la preot la preot. Prin urmare sunt două milenii de când evreii credincioși nu-și pot îndeplini îndatoririle prevăzute în cărțile lui Moise și se rezumă doar la citirea Torei tâlcuită de rabin. Dar despre aceasta... nimic!

Nu se spune nimic despre iudeii „ortodocși”, fundamentalisti, dar nici despre polemicile iscate între diferitele școli de tâlcuitori privind personalitatea și vremea venirii lui Mesia, unii spunând că Mesia a fost Isaia, alții că a fost David, iar alți că abia urmează să vină. Despre Mesia nici nu se vorbește, ca nu cumva copilul cititor să-L asocieze cu Iisus al creștinilor!

Veți spune că e prea mult și prea complicat pentru o minte de copil. Sunt într-un tot de acord, dar aș fi preferat ca și Creștinismul să fie prezentat în părțile sale esențiale, nu ca accident istoric, nu ca focar de conflicte. În contextul în care capitolul despre Creștinism începe cu fraza: „De-a lungul veacurilor, Biserica creștină a cunoscut două mari perioade de criză”, ca după aceea să se vorbească despre „bazele ecumenismului”, oferindu-se cifre și date, consider că ar fi fost loc și pentru discutarea crizei religioase a poporului evreu, cel puțin în limitele schițate mai sus.

Credința evreilor este pusă „în capul cărții”, ca etalon al credințelor, fiind omise din ea, cu bună știință, toate elementele care ar putea trezi nedumeriri, precum ofrandele aduse Domnului, arderile de tot, prescripțiile privitoare la relațiile evreilor cu alte popoare. Capitolul tratează doar lucruri legate de respectarea sabbatului, de felul cum se aprind luminările în familie, despre mâncărurile permise. Aproape nimic despre legile lui Moise. Nimic despre proroci (oare pentru că toți prorocii au vorbit despre Mesia?).

Toate celelalte credințe sunt citite prin prisma credinței iudeilor. Evreii apar primii atunci când este vorba de o enumerare, chiar și acolo unde sună impropriu, ca de exemplu: „În România ai dreptul de a fi evreu, creștin, musulman, etc”. Am zis bine „evreii”, deși corect ar fi iudeii, deoarece acest termen indică apartenența religioasă, iar primul naționalitatea. Cu toate acestea, cartea evită să vorbească de „iudei”, probabil și din cauză că un copil român ar putea asocia

cuvântul „iudeu” cu Iuda, vânzătorul lui Hristos.

În sfârșit, aș fi preferat ca o enciclopedie ce se adresează copiilor, tratând o temă atât de sensibilă, să aibă ceva mai multă bunăvoință față de credințele răspândite în România. Din păcate, văd doar intenția unor „oameni mari” de a-și promova politica, de acum sufocantă, a unui ecumenism care, spunând că vrea să unească religiile, de fapt le respinge în ceea ce are fiecare mai sfânt.

Să poată oare, în acest sens, o enciclopedie pentru copii Larousse mai mult decât uitatele enciclopedii din Uniunea Sovietică?

Despre dogme și „dogmatism”.

a majoritatea congenerilor mei, am venit pe lume cu o ură instinctivă împotriva Dogmei. Nefericirea sau fericirea a făcut să cresc în casa unui propagandist al ateismului științific școlit la Leningrad. Prin urmare auzeam cuvintele „dogmă” și „dogmatism” destul de des, fără să știu despre ele altceva decât că sunt expresia supremă a întunecimii spiritului și a urii împotriva umanității. Blamam dogmatismul ori de câte ori aveam ocazia, mai ales ca adolescent preocupat de pictură și poezie, fără să știu concret ce este o dogmă. Lumea în care trăiam îmi îngăduia să vorbesc despre dogme fără să le cunosc, imprimându-mi, totodată, un aer de superioritate și elevare care reieșea tocmai din necunoașterea mea.

Observ că, deși era comunismului ateu a apus, Dogma este privită cu aceeași ostilitate, dacă nu chiar mai rău.

Gazetari și învățători de tot felul critică „dogmatismul” Bisericii, fără să dea măcar un singur exemplu de dogmă.

Ce este o dogmă? O prejudecată? Un adevăr prestabilit? O ghilotină care atârână asupra capetelor „luminate” ale omenirii? Dacă asta este tot ce știți despre Dogmă, mă văd silit să afirm că o dogmă este descrierea precisă a unei realități spirituale și intelectuale. A vorbi în răspăr despre dogme este o dovadă de prostie, este ca și cum ai critica necesitatea gramaticii în cazul unei limbi sau a formulelor și teoremelor în cazul matematicii.

Dogma pe care se sprijină întreaga învățătură creștină este cea a Sfintei Treimi, din care reiese nemijlocit dogma întrupării lui Dumnezeu în Persoana lui Iisus Hristos și toate adevărurile legate de nașterea, moartea și învierea Dumnezeului-Om. Prin urmare a nega Dogma înseamnă, în primul rând, negarea Dumnezeirii lui Hristos și a

Duhului Sfânt. Înfierarea Dogmei este de sorginte iudaică și nu are nimic comun cu Creștinismul „evangelic”, așa cum sugerează pionierii Protestantismului.

Așadar Dogma definește și tratează doar chestiuni ce privesc relația dintre Om și Dumnezeu. De pildă, Creștinismul nu cunoaște dogme care privesc dispunerea planetelor și astrelor în Univers și nici nu blamează curiozitatea științifică, atâta timp cât savantul nu are scopuri distructive. Prin urmare, invocarea asasinatelor lui Galilei și Giordano Bruno în numele „dogmei” este o speculație, deoarece nu există nicio dogmă și niciun canon care să condamne pe cel care susține că pământul se rotește. Dovadă poate fi și faptul că Sfântul Grigorie de Nyssa făcuse această afirmație la începutul secolului al V-lea.¹

Cu cât o credință este mai evoluată, cu atât este mai „dogmatizată”, adică are un suport teoretic mai complex. Și, invers, cu cât o credință este mai ștearsă, cu atât nevoia de dogmă dispare. De pildă, șamanii nu au nevoie de dogme scrise pentru a-și perpetua credința, deoarece întreaga lor tradiție încapă într-o piele de animal și câteva păpuși. Cei care de

1 Vezi Sf. Grigorie de Nyssa în lucrarea

Tâlcuire la titlurile psalmilor, în Grigorie de Nyssa, Scrieri, II, Colecția PSB, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR.

resc să dezbrace Creștinismul de dogme, îl reduc, de fapt, la nivelul șamanismului și al credințelor primitive, transmise pe cale orală.

Întreaga propagandă împotriva Dogmei este asemenea fluierăturilor unor bețivi într-o Filarmonică. Dacă am face o paralelă între lumea credințelor și lumea muzicii, ar trebui să comparăm Ortodoxia cu muzica simfonică, iar credințele de tip protestant cu lăutarismul. Există, fără îndoială, oameni talentați și printre lăutari, deși majoritatea dintre ei nu știu să citească o partitură. Se poate, așadar, cânta și fără partitură, dar nu orice fel de muzică și nu oricine. A nega necesitatea dogmelor într-o religie este totuna cu a nega sistemele de scriere a notelor în cazul muzicii. O religie fără dogme este ca o simfonie fredonată de un om beat.

Nu mă interesează să discut aici dogmele creștinătății, ci doar să stabilesc că înfierarea lor este un semn de prostie. A

Încerca acum să inițiem pe cineva în dogmatica ortodoxă este ca și cum am dori să epuizăm un curs de teorie a muzicii într-un articol de ziar. Temele creștinătății sunt multiple, iar operele care le tratează sunt și mai multe, întinse pe o perioadă de două mii de ani. Este cuviincios ca cei care se încumetă să vorbească de sus despre o tradiție atât de îndelungată și atât de monolită, să se întrebe mai întâi ce știu despre Creștinism și de unde.

Cercetați Creștinismul, cercetați Ortodoxia, căci, spre deosebire de alte religii, aici nu există nici scrieri și nici ritualuri secrete, la care profanii să nu aibă acces.

De la ateism la ecumenism nirea statelor europene pare să atragă după sine și unirea religiilor aflate până acum în discordie. Diverși ziariști cu ifose de luminători ai norodului se arată nedumeriți cum de ierarhia bisericească nu poate înțelege o problemă pe care ei au înțeles-o atât de repede și atât de ușor. Oare nu este clar că toate religiile sunt la fel și nu există decât forme diferite de manifestare? Ce tot atâta vorbă despre ritualuri și dogme, de parcă am fi în Evul Mediu? N-ar fi mai bine să fie o singură religie, să înceteze odată neînțelegerile astea fără rost?

Sigur că ar fi mai bine să fie o singură religie, o singură monedă, o singură limbă și un singur sex. Ce bine ar fi să tacă toți și să nu se mai contrazică atâta!

Ce bine ar fi să propună Parlamentul European un proiect de religie pe care să-l voteze o dată și pentru toți! Vai, ce bine ar fi! Să nu mai fie atâtea icoane și atâtea cruci. Să fie peste tot numai stelute, roșii, galbene, ne e totuna, numai să nu mai fie cruci. Să fluture stelutele pe toate steagurile, pe toate casele, pe toate tricourile. Să simtă toți că libertatea a venit. Să ne zbenguim ca niște mielusei sub cerul libertății înstelate.

Ați sesizat, desigur, colajul de slogane proprii atât unionismului sovietic, cât și celui european. Cu mici schimbări de accente, ecumenismul religios preia, în variantă occidentală, misiunea de demitizare și distrugere a religiilor practică de regimurile ateist-comuniste. Știu că, în ochii majorității, criticile aduse ecumenismului sunt doar expresia unui criptoortodoxism răutăcios, totuși fenomenul constituie un obiect de studiu și pentru experții în arta manipulării și a dezinformării, cum ar fi, de pildă, Vladimir

Volkoff:

Se poate spune că în Occident, printr-un paradox, acțiunea subversivă a dat mai multe roade. Consiliul Ecumenic al Bisericilor¹ a fost infiltrat din abundență.

Oameni de bună-credință, induși în eroare, le-au imprimat diverselor Biserici naționale o orientare politică deloc conformă cu vocația proprie Bisericii Romano-Catolice și nici cu voința papilor. Numeroși preoți și păstori s-au lăsat deturnați de la principala misiune a Creștinismului, luând partea împărățiilor din această lume, și aproape întotdeauna într-un sens direct sau indirect favorabil comunismului.²

Toți și toate trebuie să se alinieze „normelor europene”? Dar abia ne-am ridicat după alinierea socialist-comunistă. Cum să ne mai aliniem, cum să mai stăm? Oare chiar trebuie să stăm tot timpul aliniați, culcați? Oare nu se poate să mai stăm, măcar puțin, drepti? Înțeleg că s-au mutat niște granițe, că s-au mai

1 Consiliul Mondial (sau Ecumenic) al Bisericilor, fondat în 1948 la Amsterdam, este o comunitate formată din 341 de biserici, provenind din peste 100 de țări de pe toate continentele. Biserica Catolică nu este membru al acestui Consiliu, dar menține relații de cooperare cu acest organism politic.

2 Vladimir Volkoff, Tratat de dezinformare.

Cap. III – De la gură la ureche. Traducerea românească a cărții a apărut la Ed. Antet.

cedat niște pământuri, niște industrii, dar oare și mintea, și gândurile, și credința trebuie cedate? Credeți că o ieșire la mare se cucerește mai greu decât o ieșire la cer? Credeți că o lege sau un decret poate interzice îngerilor să intervină în destinele oamenilor, în destinul unui popor?

Generația noastră nu mai cunoaște conflictele interconfesionale și nici interreligioase de altă dată. Dacă există polemici, acolo unde există, ele nu pun în pericol pe nimeni. Polemica e normală și chiar necesară într-un stat ce asigură cetățenilor săi libertatea de expresie. Dacă se acceptă pluralitatea doctrinară a partidelor politice, de ce se impune cu atâta stringență nevoia unificării religiilor, în special a confesiunilor creștine? ¹

Oare nu pentru o mai ușoară subordonare politică? Oare nu

pentru o manipulare mai lesnicioasă?

De ce ar avea cineva nevoie să controleze bisericile și grupările religioase?

1 Nevoie stipulată și în noul Statut al BOR:

„Sfântul Sinod inițiază și cultivă relații frățești inter-ortodoxe, relații de dialog și cooperare intercreștină și interreligioasă pe plan național și internațional” (Art. 14, punctul „s”).

Pentru că sunt grupuri sociale deloc neglijabile, ca să nu spun că în România ortodoxiei reprezintă majoritatea electoratului. În afara factorului numeric, în cazul unei religii, se impune sistemul unic de valori și cârmuirea centralizată, care presupune căi proprii de informare a grupului, capabile să dezmință sau să contrazică o politică sau alta într-un timp în care presa pare să fi devenit atotputernică. Iată de ce ecumenismul nu este o simplă și inocentă strădanie a unor lideri religioși de a aduce pacea în lume, ci o adevărată strategie de reducere la tăcere a unor grupuri sociale cu potențial politic important.

Industria Țigărilor, a alcoolului și, mai nou, a prostituției și avorturilor constituie politicile comerciale care nu ar avea niciun succes într-o societate religioasă.

Nu ar aduce bani nici moda și nici așa-zisul „show-biss”, după cum nici întreg sistemul bancar bazat pe camătă.

Nu ar putea funcționa, la proporțiile cunoscute, nici presa, care e întemeiată pe calomnie și reclamă. Într-un cuvânt, sursele principale de venit ale „afaceriștilor” moderni sunt considerate de către religiile sănătoase ca fiind păcate și crime împotriva aproapelui și a umanității.

Trebuie să fii debil mental ca să nu simți nerăbdarea cu care cineva încearcă să pună capăt odată și pentru totdeauna

„Gloatei de medievali” care nu înțelege câți bani se pierd din cauza amânării unei simple legi. De aici „întâlnirile la vârf” ale marilor religii și confesiuni. Că, de poate dacă le mai forțăm liderii să le închidă gura, poate dacă îi mai amestecăm unii cu alții, așa încât să nu mai știe nimeni cine este, poate că se mai schimbă lucrurile. Se schimbă, tovarăși, sigur se schimbă! Că doar nu așa s-a schimbat fața întregii Europe?

Nu vreau să intru în discutarea doctrinelor religioase pentru a face o ierarhie a lor. Nu mi-am propus să fac un curs de teologie comparată și nici de apologetică. Este ca și cum ar trebui să conving pe

cineva că manelele sunt ceva diferit de muzica lui Bach, iar Andrei Rubliov e altceva decât meșterii de la Săpânța. Vreau doar să spun că e umilitor când Fratele mai mare, fie că are o singură stea pe frunte, fie că are tot cerul înstelat, vine cu pretenția să-ți lumineze bezna în care, chipurile, petreci. Oare chiar putem fi păcăliți cu oglinjoare și brichete, ca aborigenii de pe vremea lui Columb? Oare chiar crede cineva că două mii de ani de Ortodoxie pot fi discutați cum discuți un meci de fotbal?

Cu părere de rău, unii ierarhi sunt angrenați în această mișcare strict politică, fiind măguliți cu diplome și doctorate ale universităților străine, în timp ce presa îi numește dulce „europeni”, „deschiși”, „cultivați”, „luminați”. Iar dacă cineva critică șezătorile ecumeniste, îndată e numit comunist retrograd și moscovit.

Priviți numai câtă rumoare a stârnit i papa Benedict când a declarat că nu există „biserici surori”, ci doar o singură Biserică, cea de la Roma.¹ Toată lumea s-a scandalizat, pentru că s-a stricat mitul Catolicismului împăciuitoare creat de imperialismul european în persoana atât de impersonală a papei Ioan Paul al II-lea. Chiar dacă nu susțin că harul s-a mutat la Roma, totuși îl admir pe papa

1 Nu mult după numirea sa, papa Benedict a scandalizat pe mulți printr-o declarație a Congregației pentru Doctrina Credinței care a etichetat Bisericile Ortodoxe drept „biserici particulare”, care suferă de o „lipsă”. Congregația sublinia și faptul că angajamentul ecumenic „nu înseamnă că Biserica Catolică renunță la convingerea că este unica adevărată Biserică a lui Hristos”.

Benedict pentru că a ieșit să apere identitatea turmei sale în fața pericolului diluării ei totale.

Așadar a fost greșită impresia, atât de răspândită printre ortodocși, cum că se încearcă o catolicizare a ortodocșilor. Pur și simplu Catolicismul a avut ghinionul să aibă un lider ca Ioan Paul al II-lea, care s-a lăsat purtat ca ursul prin târguri de dresorii circuitului mondial. S-ar putea ca următorul „urs” să fie un patriarh ortodox și toți catolicii vor crede că se urmărește convertirea catolicilor la Ortodoxie.

De fapt, nu se urmărește niciuna, nici alta, ci distrugerea sistematică atât a Ortodoxiei, cât și a Catolicismului, după schema protestantă. Protestantismul convine noii orânduiri mondiale, deoarece nu are cultul tradiției, iar acolo unde nu este tradiție, nu

există nici principii, nici mentalitate și deci se poate impune ușor orice idee din afară.

Catolicii își pierd cu fiecare deceniu identitatea lor confesională. Ceea ce se mai păstrează este doar schema politică.

Câți catolici știu că Mesa lor, zisă a Sfântului Ambrozie, nu mai are nimic din Liturgia ambroziană? Și dacă ar ști, la ce le folosește?

Am văzut lupta care se duce împotriva creștinătății, începând de la Protestantism și până la dictatura comunistă, via Revoluția Franceză. Nu putem cădea în ispită de a crede că cei care se luptă între ei sunt ortodocșii, catolicii și protestanții, ci să înțelegem că există un dușman comun care a făcut posibilă această dezbinare.

Nu cred într-o revigorare a creștinătății prin unirea celor trei confesiuni, deoarece există o singură Biserică și ea nu se face din cioburi și cârpituri, însă nu cred nici că riscul principal al Bisericii este prozelitismul făcut de o confesiune sau alta, ci politica purtată la vârfuri.

Luther nu a făcut atâta rău Romei, cât i-au făcut papii vânduți, care i-au schimbat prin bule și sinoade credința.

Nici ortodocșii nu mai știu cu toții în ce cred, dar au un cult plin de semnificații și tradiție. În lume nu există un cult mai bine conservat decât cel al Creștinismului ortodox. În esența sa, fără să fim chițibușari, cultul ortodox are cam 1500 de ani. Este un cult plin de istorie, prin slujbele închinare momentelor importante din lucrarea mântuitoare a lui Dumnezeu și prin pomenirea sfinților din toate timpurile. E un monument de cultură poetică, muzicală, picturală. E un exemplu de contemplație superioară, de exegeză biblică și existențială. E, dacă vreți, o fereastră în lumea antică, prin care tot mai mulți savanți încep să privească, pentru a-și crea o concepție cât mai exactă asupra istoriei omenirii.

Ortodoxia a depășit cuptorul Evului Mediu nu prin exegeți și apologeți, ci prin cultul său. Catolicii au pierdut lupta atunci când, renunțând la cult, s-au încrezut în puterea silogismelor. Am toată convingerea că scrisorile dure la adresa celorlalte confesiuni creștine, a căror inconsistență doctrinară nu o apăr, nu fac cât o Vecernie ortodoxă slujită frumos. Ba, dimpotrivă, grație unor astfel de scrisori și unui exces de zel, s-ar putea să ne trezim cu niște legi care vor restricționa cultul ortodox.

Ceea ce se cere este o acțiune de conservare a valorilor Ortodoxiei, fără a le raporta la celelalte confesiuni, care, oricum, există de la sine și sunt privite de către stat ca organisme separate. Dacă se va admite vătămarea cultului ortodox, prin alinierea lui la „necesitățile vremii”, după modelul catolic, vom pierde Ortodoxia ca prezență socială. Suntem destul de inteligenți și de cultivați ca să înțelegem că esența Creștinismului este superioară manifestărilor exterioare cuprinse în cult, dar a micșora importanța cultului în viața Ortodoxiei este la fel cu a tăia ugerul vacii pe motivul că laptele este mai important decât pielea care îl ține.

Nu respingem ideea în sine a ecumenismului, ci doar felul în care se face azi.

Dimpotrivă, credem că o cunoaștere reciprocă a obiceiurilor și credințelor dezvoltate în sânul altor confesiuni creștine este o necesitate care se impune de la sine. Însă în această deschidere, pe care suntem datori să o avem către toată lumea, este bine să nu uităm că nimeni, niciodată, nu va permite o unificare a confesiunilor creștine decât cu scopul de a le desființa mai ușor. Nimeni, niciodată nu va permite ca vreuna dintre aceste confesiuni să fie exprimată și înțeleasă în forma ei autentică, ci vom avea despre fiecare doar imaginea pe care o impune momentul politic.

Din nefericire, nici Ortodoxia, nici Catolicismul, nici Protestantismul nu sunt reprezentate de către cei care se întrunesc la șezătorile ecumeniste. Aceste șezători sunt respingătoare atât pentru adunarea ortodoxă, cât și pentru cea catolică și protestantă. Faptul că la praznicul ecumenist de la Sibiu mai mult de jumătate din sinodalii BOR invitați au lipsit, arată că și ierarhii, dacă ar fi să-i întrebe cineva, sunt scârbiți de circul întâlnirilor ecumeniste.

Decât să umblăm cu călușe în gură și noi, și catolicii, și protestanții, am prefera ca societatea liberă europeană să creeze condițiile unei polemici sincere și constructive între reprezentanții tuturor religiilor și confesiunilor, după modelul partidelor politice. Sau crede cineva că discuțiile despre infailibilitatea papală sau fecioria eternă a Maicii Domnului sunt mai periculoase decât bombele aruncate în Kosovo? Eu zic că nu.

Știi că nu ai voie să vorbești? 1

ecent am intrat în posesia unui ordin intern (cu nr. 7667 din

12.08.2005) al Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe

Române, în care, printre altele, citim și aceste cuvinte: „Niciun cleric preot, monah sau teolog laic din orice instituție bisericească nu se va putea exprima în mass-media (Presă, Radio, TV) decât cu aprobarea și binecuvântarea chiriarhului său” (Aliniatul II) 2.

Am observat, de asemenea, că o fotocopie după acest document a fost răs

1 Articol scris în 2007, preluat de Altermedia.

2 Circulare cu același conținut au fost trimise în mai multe episcopii ale Patriarhiei Române, probabil că în toate, dar numai despre unele dețin informații verificate.

pândită pe internet și că, probabil, mii de tineri credincioși au intrat în posesia lui.

Nu este niciun rău în aceasta, desigur, intenția patriarhului fiind aceea de a informa cât mai multă lume despre decizia sa.

Chiar dacă documentul are o vechime de doi ani (a fost emis la câteva săptămâni după declanșarea scandalului de la Tanacu), el rămâne în continuare valabil și provocator din cel puțin două motive:

primul, că încalcă un drept pe care Constituția României îl acordă tuturor¹

și al doilea, pentru că o decizie atât de importantă a Sfântului Sinod (căci Patriarhul face cunoscută o decizie a Sfântului Sinod) a rămas, practic, necunoscută majorității credincioșilor.

Interdicția patriarhului vine în urma „necesității informării corecte și transpa

1 „în activitatea lor, cultele, asociațiile religioase și grupările religioase au obligația să respecte Constituția și legile țării și să nu aducă atingere securității publice, ordinii, sănătății și moralei publice, precum și drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. (Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, Art. 5, (4), publicată în Monitorul oficial, Partea I, nr. 11/8.01.2007.)

rente a opiniei publice asupra vieții și activității bisericești”. De aceea „centrele eparhiale vor înființa, acolo unde nu există, un Birou de presă, încadrat cu un purtător de cuvânt și personal corespunzător” (același aliniat).

La prima vedere această apreciere a patriarhului este „politic corectă”, dar ea trezește nedumeriri atunci când încercăm să definim rolul purtătorului de cuvânt în biserică.

De la bun început trebuie să spunem că Biserica nu este o instituție de tip închis, nu este nicio organizație sau grupare inițiativă, nu deține și nu transmite secrete de stat, economice sau de alt ordin, iar demersul tradițional al Bisericii nu aduce atingere securității publice, ordinii, sănătății și moralei publice.

Așadar Biserica este un organism parapolitic, de tip deschis, al cărui scop este propovăduirea Evangheliei și lucrarea de mântuire a membrilor săi. Membru al Bisericii poate deveni orice om care alege să se boteze în numele Sfintei

Treimi, indiferent de sex, culoare, naționalitate, apartenență politică și proveniență socială.

Biserica este structurată ierarhic, rolul ierarhiei fiind acela de a conserva și a transmite adevărurile de credință și morale cuprinse în Evanghelie. Ierarhii, pe lângă datoria de a sluji cele sfinte, au și rolul de învățători și administratori ai bunurilor comunității de credincioși. Ierarhul dispune de aceste bunuri doar în scopul comunității, nu și în scopuri personale, atribuirea bunurilor Bisericii fiind considerată furt.

Credincioșii sunt datori să asculte de ierarhie atâta timp cât ierarhul nu predică învățături contrare Evangheliei.

În Tradiția ortodoxă, ierarhul nu este infailibil. Încălcărilor morale ale ierarhului, ca de exemplu luarea mitei pentru hirotoniri, lovirea credincioșilor, compromisurile făcute cu puterea politică și altele, sunt discutate în sinodul episcopilor bisericii din care face parte vinovatul.¹

1 Canonul 74 Apostolic, 14 Antiohian, 4 Sardica ș.a. Fapt prevăzut și în Statutul BOR în Art.

14, punctul „p”: „[Sf. Sinod] Hotărăște, cu o majoritate de două treimi din totalul membrilor săi, cu privire la trimiterea în judecata canonică a acelor dintre membrii săi care sunt învinuiți de abateri de la învățătura și disciplina Bisericii”.

Ierarhul și preotul sunt datori să propovăduiască, iar cei care nu o fac se caterisesc.¹ Propovăduirea nu se limitează la tâlcuirea Evangheliei în biserică, ci presupune toate modalitățile posibile de răspândire a adevărului evanghelic, după cuvântul Apostolului Pavel:

„tuturor toate m-am făcut, ca măcar pe unii să mântuiesc” 2.

Odată cu dezvoltarea mijloacelor de informare în masă, preoții și episcopii s-au folosit de presă, înființând ei înșiși reviste și ziare, pentru a propovădui.

Predica se adresează atât celor din afara bisericii, cât și membrilor săi. În situații-limită, ierarhul poate să trimită episa tole către comunitate. În biserica primară aceste epistole arhieresti se citeau înaintea Evangheliei, după Apostol (sau chiar în locul Apostolului), în timpul Liturghiei.

Așadar nu a existat niciodată în Biserică tradiția circularilor semiscrete, de cancelarie. Interdicția de a se exprima în presă aplicată clericilor și credincioșilor nu are, prin urmare, niciun temei cano

1 Canonul.

2 Epistola întâi către Corinteni 9, 22.

nic și nici măcar statutar, deoarece Statutul BOR, la care se face trimitere în astfel de situații, nu poate acorda patriarhului, și nici Sinodului, dreptul de a încălca libertatea de expresie a credincioșilor, ci doar de a o contrazice, atunci când este cazul.¹

Experiența Bisericii Universale ne descoperă că orice sinod de episcopi în care se discutau chestiuni de doctrină sau disciplinare își făcea publice hotărârile, înșiruind lista participanților și chiar luările de cuvânt ale fiecăruia, ca oricine să poată urmări felul în care s-a ajuns la o concluzie sau alta. Listele cu episcopii și clerul participant la Sfintele Sinoade Ecumenice din primele opt veacuri ale Creștinismului, cu tot cu intervențiile lor din timpul polemicilor sinodale, se păstrează până astăzi în Actele Sinoadelor Ecumenice, spre mărturie întregii Biserici despre ceea ce este un sinod și despre felul în care trebuie el să

1 „Recunoașterea statutelor și a codurilor canonice se acordă în măsura în care acestea nu aduc atingere, prin conținutul lor, securității publice, ordinii, sănătății și moralei publice sau drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. (Legea nr. 489/2006, Art. 17 (2)

decurgă. Această operă monumentală (patru tomuri academice) a rămas nepublicată, din păcate, în limba română, ceea ce face ca orice discuție canonică, fie că se face în presă, într-o instituție de învățământ, sau chiar în Sfântul Sinod, să fie din start sortită relativismului și diletantismului.

Cu părere de rău, hotărârile de sinod din ultima perioadă se iau într-un mod aproape secret, iar dacă cineva încearcă să le facă publice este văzut ca un traficant de droguri sau de substanțe radioactive.

Din mărturiile păstrate în Actele Sinoadelor Ecumenice vedem cât de distincte erau vocile celor care luau cuvântul și că orice intervenție trebuia să aibă temei în Sfânta Scriptură. Mai vedem că la sinod nu participau doar episcopi, ci și preoți și diaconi, cum este cazul Sfântului Atanasie cel Mare, care, fiind încă diacon, la vârsta de doar 24 de ani, a apărut în fața întregului sinod dogma dumnezeirii lui Hristos. Acesta este un exemplu grăitor cum că Ortodoxia nu a considerat niciodată „neascultare” dacă un diacon contrazice un episcop pe chestiuni de credință – în cazul Sfântului Atanasie episcopii care mărturiseau contrar erau de ordinul sutelor –, ci o percepce ca pe un lucru firesc în procesul formulării adevărului.¹

Așadar toți care mărturisesc adevărul în Biserică sunt „purtători de cuvânt”. Biserica, prin rostul ei, este purtătoare de cuvânt, al cuvântului cu literă mică și al Cuvântului cu majusculă. Primul purtător de cuvânt al Bisericii este însuși Hristos.

După moartea Sa, Hristos și-a trimis apostolii la propovăduire, poruncindu-le să vestească Evanghelia la toată făptura.²

Orice creștin, dar în primul rând episcopii, preoții și diaconii sunt purtători de cuvânt ai Bisericii atunci când predică Evanghelia și adevărul. Ierarhul poate interzice cuiva să propovăduiască doar atunci când răspândește o erezie sau face îndemnuri imorale, dovedind însă mai întâi, prin argumente scripturistice și logice, că propovăduitorul răspândește o

1 L-am pomenit aici doar pe Sfântul Atanasie nu pentru că nu ar fi și alte exemple grăitoare în istoria Bisericii când cei inferiori pe linie ierarhică au polemizat, uneori până la martiriu, cu ierarhia oficială (ca Sfinții Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschinul, Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama), ci pentru că de numele lui se leagă Crezul ortodox, zis și „Crezul atanasian”.

2 Marcu 16, 15.

Învățătură nedreaptă. A opri pe toți preoții de la propovăduire, pentru a pune în locul lor purtători de cuvânt, înseamnă a declara pe față că preoțimea în sine este inaptă de predică, înseamnă a anula rostul preoției.

Biserica nu este poliție, nu este armată și nicio echipă de fotbaliști în care nu oricine are datoria să fie și orator.

Preotul, prin vocația sa, este dator să fie un bun vorbitor, să cunoască realitățile cu care se confruntă Biserica și să poată da un răspuns demn oricui i-l cere, fie că este vorba de un jurnalist, de un turist sau de un simplu credincios.¹ Patriarhia ar trebui să impună verificarea candidaților la preoție încă de pe băncile seminariilor teologice, ca să nu se ajungă la situația jenantă de a interzice preoților să vorbească în public. De parcă preotul, prin definiție, ar fi un imbecil care face de râs Biserica și de aceea trebuie să-l ascundem, ca pe un copil handicapat, în camera din spate de fiecare dată când avem oaspeți.

1 Am dovedit îndeajuns pe parcursul acestei cărți, prin exemple din Sfinții Părinți, cele afirmate aici.

Și încă ceva: ordinul patriarhal nu interzice oricui apariția în presă, ci tocmai preoților și teologilor, care sunt cei mai în măsură să vorbească. Să mă iertați, dar de ce fel de „formare” au nevoie purtătorii de cuvânt ai Bisericii dacă toți anii de facultate și doctoratele nu sunt suficiente? Există vreo școală secretă pentru purtătorii de cuvânt?

Cu această ocazie, mă întreb dacă ieșirile în presă ale Preasfințitului Corneliu Bârlădeanu și ale aliaților săi de la patriarhie în cazul Tanacu au fost în acord cu ordinul patriarhal, adică au reprezentat întocmai interesele Bisericii Ortodoxe Române? Dacă da, este regretabil!

De când intervențiile în presă au devenit mai importante, fiind un privilegiu al celor aleși, iar propovăduirea de pe amvoane în biserică sau la catedră este abandonată tuturor? Adică ceea ce spune credincioșilor un preot, considerat inapt să se exprime în presă, sau ceea ce spune un profesor de teologie la școală nu-l interesează pe patriarh, ci doar ceea ce apare în ziare?

Să înțelegem că Biserica are două fețe: una pentru credincioși și alta pentru presă, pentru „opinia publică”?

Dacă au existat cazuri când un preot sau un teolog a afirmat lucruri neadevărate sau neconforme cu spiritul Evangheliei, să fie cercetați acei preoți și teologi, dar să nu li se interzică tuturor preoților dreptul la exprimarea propriei opinii, pentru că aceasta este o măsură nefondată, practică doar de regimurile politice dictatoriale și care

reduce Biserica la tăcere într-o vreme când oricine este liber să-și facă public punctul de vedere, adică liber să discute, chiar și cu ostilitate, adevărurile Bisericii.¹

Iar dacă Biserica (mai exact BOR) are secrete și interese pe care nu trebuie să le cunoască preoții și teologii obișnuiți, ci doar cei „formați” în acest scop, atunci e altă temă de discuție. O discuție pe care prefer să nu o fac publică, pentru că este secretă, foarte secretă...

1 Asupra celor care, în presa scrisă și la TV, împroașcă Biserica de câte ori li se ivește ocazia, „țidula” Patriarhiei nu are nicio putere. Patriarhia închide gura numai preoților, monahilor și teologilor!

Tăcerea ierarhilor

Urmăresc scandalurile periodice legate fie de viața Bisericii, fie de chestiuni ce țin de credința creștină, aduse în atenție de pseudodescoveriri sau romane scandaloase promovate de posturi precum Discovery sau National Geographic. Nisipurile mișcătoare ale politicii occidentale produc și ele crăpături inevitabile în mentalitatea concetățenilor și conaționalilor noștri prin obsesia pe care o arată pentru subiecte ca legalizarea prostituției, a homosexualității și a altor anomalii sociale.

Cu alte cuvinte, epoca în care am pășit ne oferă un adevărat spectacol al polemicilor, desfășurat în direct pe canalele de televiziune, în care sunt antrenați ziariști, politicieni și experți independenți, creând impresia unei depline și nesinchisite libertăți. Uitându-te la aceste emisiuni, ți se pare că oricând poți pune mâna pe telefon pentru a interveni și pentru a schimba soarta omenirii. Ce falsă impresie!

Așteptam deci să văd declarații ale Sfântului Sinod, ale patriarhilor, ale ierarhilor de oriunde în chestiunile care privesc direct Biserica. Dar n-am văzut nimic nici în polemica despre icoane, nici în cazul scoaterii religiei din școli, nici când veni vorba de legalizarea prostituției, nici când homosexualii au dat buzna în piețe, nici, nici, nici! Cu excepția câtorva cazuri separate de prezență socială, ierarhia trăiește ca și cum nu ar fi. Singurul scop al ei pare să rămână acela de a veghea ca nu cumva vreun călugăr sau preot răătăcit să apară cu vreo declarație incomodă pentru mai-marii acestei lumi.

Dar nu numai că nu se resimte o prezență activă a Bisericii în polemicile societății, ci până și trecutul Ortodoxiei pare să fie din ce în ce mai incomod. Observăm că, fără nicio hotărâre oficială, s-a recurs la

cenzurarea cărților de cult, cum ar fi cazul Slujbei Prohodului, dar și al slujbelor învierii Domnului, din care sunt omise referirile la evrei ca ucigași ai lui Hristos¹, după modelul acceptat de papa Ioan Paul al II-lea², care, la insistența evreilor, a ajuns să editeze o variantă „politic corectă” a Evangheliei.

Evreii trebuie să înțeleagă că Evanghelia nu este un document care vine să le reproșeze uciderea lui Hristos în vederea unor posibile despăgubiri, după modelul Holocaustului, ci este o carte care, dincolo de realismul ei istoric, interesează pe creștini în primul rând pentru înțelesurile ei spirituale.

Oare trebuie să li se reproșeze evreilor atitudinea discriminatorie față de poporul egiptean și alte popoare consemnată în cărțile Vechiului Testament? Mo

1 Din Slujba Prohodului Domnului, cântată în Vinerea Mare, în edițiile actuale editate de BOR lipsesc 13 strofe, omise fără vreo decizie oficială motivată în vreun fel.

2 În 1965, Conciliu II Vatican a emis o Declarație asupra Relațiilor cu Religiiile Non-Creștine (Nostra Actate), în care se neagă acuzația de deicid la adresa evreilor: „Evreii nu trebuie prezentați ca fiind respinși sau blestemați de Dumnezeu”. În timpul vizitei sale în Orientul Mijlociu, în anul 2000, papa Ioan Paul al II-lea s-a rugat la Zidul Plângerii din Ierusalim, pentru ca Dumnezeu să-i ierte pe creștini pentru crimele comise împotriva evreilor.

Modificările Evangheliei cerute de evrei au atras după sine și pe cele ale feministelor, care au editat o „biblie asexuală”, în care cuvântul „bărbat” și „fiu” sunt înlocuite cu „om” și „copil” pentru a nu le discrimina pe femei.¹ Prin urmare, caraghioslăcul evreiesc de cenzurare a Creștinismului este fără de sfârșit și este o nebunie ca ierarhii ortodocși să ia parte la el.

S-au omis din cărțile de cult slujbe și rânduiele întregi, cum ar fi aceea a anatemelor rostite în Duminica Ortodoxiei asupra erezilor care, de-a lungul timpului, au sfâșiat Creștinismul, dar și rânduiala reprimirii în Biserică a celor care, din diferite pricini, au căzut de la dreapta credință. Aceste omisiuni s-au făcut, iarăși, fără nicio decizie oficială. Adică.

1 Societatea Internațională a Bibliei (International Bible Society) a investit 2 milioane de dolari într-un proiect de revizuire

„politic corectă” a Bibliei, din care au fost înlăturate toate epitetele ce poartă amprenta „șovinismului bărbătesc”. Ele au fost înlocuite cu unele „neutre din punct de vedere sexual”, adică cu cele în care, gramatical, nu se acordă prioritate nici unuia dintre sexe. Noua ediție, apărută în 2003 și 2005, a primit numele de „Today’s New International Version” (Noua ediție internațională la zi).

aceste rânduieli, care nu pot fi condamnate în sine prin niciun fel de argument teologic, social sau politic, au fost „ascunse” cu lașitate de către cei cărora, pe de o parte, le place să se desfete de cinstea arhierască, iar, pe de alta, se rușinează să apară în lume ca niște ortodocși.

Fiecare reeditare a cărților de cult prezintă o nouă „diortosire” a textului, de parcă limba română s-ar schimba de la an la an. Aceste diortosiri, de prea multe ori, schimonosesc textul, schimbând înțelesurile originale sau dau naștere unor înțelesuri noi și chiar nepotrivite. Unele erori ale textului Liturghiei în limba română au fost sesizate și de regretatul liturghist preotul Ene Braniște, în studiul său asupra Tâlcuirii Liturghiei lui Nicolae Cabasila, apărută chiar la Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR.

Sub pretextul actualizării limbii liturgice, asistăm de fapt la un proces de urățire voită și golire de sens a slujbelor ortodoxe. Toate aceste așa-zise „diortosiri” poartă aprobarea Sfântului Sinod, iar faptul că fiecare nouă ediție o anulează pe precedenta arată sau că Sfântul Sinod nu-și face bine treaba, sau că intenționat a pornit această campanie de modificare a cărților de cult pentru a le lipsi, în cele din urmă, de identitate.

Decizia prin care ierarhilor li se interzice să-și pună binecuvântarea pe cărțile care apar altundeva decât în eparhia lor pare să facă parte din același sistem de blocare a Ortodoxiei. Unii ierarhi, arătând bunăvoință și bună-credință, binecuvântau cărți considerate „incomode”, care apăreau la editurile particulare din țară. Acești puțini au fost și ei legați la mâini prin invocarea acestei găselnițe care nu are niciun suport canonic. Cum poți împiedica o carte să depășească limitele geografice ale unei eparhii? Poate că Patriarhia va „binecuvânta” raiduri și percheziții pe la casele creștinilor pentru a depista cărțile „interzise”? Oare nu este clar că predica a căpătat alte proporții și nu poate fi limitată geografic, că o carte a unui episcop sau

a unui preot ortodox ajunge să circule în lumea întreagă? Această interdicție are menirea de a controla totul, dar, în realitate, denotă multă neputință.

Urmărind tăcerea orchestrată a ierarhiei, într-o vreme când sunt atâtea de zis, nu poți să nu te întrebi ce se întâmplă de fapt? Dacă semnalele de mai sus nu ar fi existat, dacă nu ar fi existat ordine de tăcere, am fi putut crede că totul nu este decât obișnuitul conformism balcanic, însă avem toate semnele unei epidemii, care în Occident face ravagii de câteva decenii.

Nu vreau să citesc în biserică dintr-o Evanghelie „politic corectă” și nu vreau ca în seminariile de mâine să se predea Biblia tâlcuită de homosexuali. Am, oare, acest drept?

Acum, pentru că am spus toate aceste cuvinte, îmi vin în minte toți ierarhii pe care i-am cunoscut, căci nu sunt puțini, și îmi dau seama că fiecare dintre ei m-a impresionat și chiar m-a marcat într-un fel sau altul. Mă întreb ce sau cine poate să-i reducă la tăcere pe acești oameni ai lui Hristos? Pot spune că simpla lor amintire mă umple de căldură și de nădejdea că lucrurile pot sta și altfel. Știu, într-o zi va fi altfel, și ziua aceea va fi mai bună pentru noi toți.

Cuprins

Biserica față în față cu propria imagine 7

Imaginea preotului mândru și prost 11

Imaginea preotului sfânt, dar neînvățat 19

Imaginea credincioșilor ca turmă impersonală 23

Liberul arbitru 31

Ascultarea 39

Tipuri de predicatori 47

Despre predică, în general 65

Tipuri de predică 75

Limba de lemn 89

Propaganda ateistă și anticlericalismul 105

Enciclopediile Larousse, instrument de manipulare? 121

Despre dogme și „dogmatism” 129

De la ateism la ecumenism 135

Știi că nu ai voie să vorbești? 147

Tăcerea ierarhilor 159